ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 21(5203)
Аўторак, 20 лютага 2001 года

Кошт у розніцу — 48 руб.

У пасёлку Акцябрскі Віцебскага раёна адкрыўся дзіцячы раённы сацыяльны прытулак. Яго выхаванцамі сталі 13 хлопчыкаў і дзяўчынак, бацькі і маці якіх пазбаўлены бацькоўскіх правоў. Тут для іх створаны ўсе неабходныя ўмовы для нармальнага жыцця.

НА ЗДЫМКАХ: "Дзе ж мая мама?"; выхавальніца Валянціна Паўлаўна Ганчарэнка са сваімі падапечнымі.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БЕЛТА.

Здароўе дзяцей — здароўе нацыі

Галоўны каштоўнасны арыенцір

Магчымасці валеалагічнай адукацыі ў фарміраванні каштоўнасных арыентацый асобы

На сённяшні дзень у псіхолага-педагагічнай літаратуры сутнасць валеалагічнага выхавання чалавека раскрыта недастаткова, няма адзінства ў трактоўцы асноўных паняццяў, звязаных з валеалагічным выхаваннем чалавека, не даследаваны формы і метады валеалагічнага выхавання школьнікаў. Асаблівую трывогу выклікае ўзровень падрыхтоўкі настаўнікаў сярэдніх школ па праблемах валеалогіі. Навукова-папулярная літаратура, прысвечаная гэтым пытанням, аўдыёвізуальныя сродкі, тэлевізійныя перадачы часта павярхоўныя, немэтанакіраваныя, выпускаюцца эпізадычна і бессістэмна. І як вынік, недастаткова распрацавана гэтая праблема на навукова-педагагічным узроўні, адсутнічаюць метадычныя дапаможнікі для настаўнікаў. Адсюль і фармальнае стаўленне ў школах да валеалагічнага выхавання.

Навучанне і выхаванне ў школе павінна быць накіравана не толькі на набыццё ведаў і ўменняў, але і на захаванне здароўя, спрыяць яго ўмацаванню і добраму развіццю ў працэсе ўсяго школьнага жыцця. Даследаванні ўказваюць на негатыўную дынаміку стану дзяцей ад першага да адзінаццатага класа: каля 49 працэнтаў вучняў, якія паступілі ў першыя класы, маюць адхіленні ў стане здароўя і адносяцца да групы "рызыкі", да пятага класа колькасць здаровых дзяцей (І група здароўя) зніжаецца на 53 працэнты, колькасць дзяцей, аднесеных да ІІІ групы здароўя (хранічная паталогія і функцыянальныя адхіленні), павялічваецца на 86,5 працэнта. Вызначана, што фарміраванне хранічных захворванняў у школьнікаў пачынаецца з 11-12 гадоў. Да заканчэння школы толькі 11 — 13 працэнтаў выпускнікоў маюць І групу здароўя, 42 працэнты — ІІ групу (дзеці з морфа-функцыянальнымі адхіленнямі здароўя) і 44 працэнты — ІІІ групу здароўя.

Выяўлена, што стан здароўя дзяўчынак стабільна знаходзіцца на больш нізкім узроўні ў параўнанні з хлопчыкамі. Дзяўчынкі часцей, чым хлопчыкі, пакутуюць на хранічныя захворванні (асабліва на захворванні нервовай сістэмы, органаў стрававання, алергічныя), яны часцей звяртаюцца ў лячэбныя ўстановы, больш прапускаюць вучэбныя заняткі па хваробе. Параўнальнае вывучэнне фізічнага развіцця паказвае павелічэнне колькасці дзяцей з дэфіцытам масы цела, пры гэтым адзначаецца значнае зніжэнне ці адсутнасць долі дзяцей з залішняй вагой цела. Асабліва насцярожвае рост колькасці дзяцей з агульнай затрымкай фізічнага развіцця. У параўнанні з равеснікамі мінулага дзесяцігоддзя ў сучасных школьнікаў зніжаны функцыянальныя магчымасці, рэзерв здароўя. Вядома, што больш як 75 працэнтаў школьнікаў пакутуюць на гіпадынамію, што значна зніжае здольнасць адаптацыі да фізічных нагрузак. Гэтаму спрыяюць і асаблівасці фізічных нагрузак у школах, яны пераважна статычныя, штучна скарочана рухальная актыўнасць дзяцей.

Штогод назіраецца рост нервова-псіхічных парушэнняў. Яны выяўляюцца ўжо на першым годзе навучання (21,1 працэнта першакласнікаў), у вучняў пятых класаў гэтая лічба дасягае 84,5 працэнта, у дзесяцікласнікаў — 93,1 працэнта. Прычына ў тым, што вучэбныя нагрузкі перавышаюць нервова-псіхічныя магчымасці вучняў. Характэрнай прыкметай неўратычнага стану з'яўляецца астэнічны сіндром, пры якім назіраюцца пагаршэнне памяці, паслабленне ўвагі, зніжэнне фізічнай і разумовай працаздольнасці, павышаная стамляльнасць, галаўныя болі, раздражняльнасць, эмацыянальная няўстойлівасць з рэзкімі змяненнямі настрою. На жаль, сімптомы неўрозу часта ўспрымаюцца настаўнікамі і нават бацькамі як праяўленне дрэннага характару, разбэшчанасці, непаслухмянасці.

Значныя змяненні перажываюць і іншыя функцыянальныя сістэмы, на якія кладзецца вялікая нагрузка пры навучанні. Да восьмага класа пагаршаецца зрок і пастава — так званыя школьныя хваробы. Так, у 5,8 раза павялічваецца паталогія зроку і ў 3,7 раза — парушэнні паставы.

У апошнія гады назіраецца значнае павелічэнне колькасці захворванняў органаў стрававання ў школьнікаў: на 21,2 працэнта — у дзяцей ва ўзросце да 14 гадоў і на 74,4 працэнта — сярод падлеткаў у параўнанні з 1991 годам. За пяць гадоў гэтая статыстыка вырасла ў 1,4 раза, у тым ліку на гастрыт і дуадэніт — у 2,3 раза. Становіцца відавочнай роля правільнага харчавання школьнікаў на працягу навучальнага дня і дома як моцнага фактару захавання здароўя і працаздольнасці вучняў.

Школа павінна і здольна, нават ва ўмовах цяжкага сацыяльна-эканамічнага крызісу і экалагічнага бедства, развіваць і ўдасканальваць у дзяцей функцыянальныя і псіхічныя магчымасці, здольнасці да навучання і працы, садзейнічаць захаванню і ўмацаванню іх здароўя і прыстасаванасці да ўздзеяння розных фактараў (біялагічных, фізічных, хімічных, а таксама сацыяльных). Таму што здароўе нацыі вызначаецца, перш за ўсё, здароўем маладога пакалення.

А што ж такое здароўе? Чым вызначаецца здаровы лад жыцця? Прастата адказу на гэтыя пытанні накшталт "гэта калі нічога не баліць" — зманлівая. Да сённяшняга дня ўсёвызначальнага паняцця "здароўе" не існуе.

У вялікай медыцынскай энцыклапедыі здароўе трактуецца як такі стан арганізма чалавека, калі функцыі ўсіх яго органаў і сістэм ураўнаважаны са знешнім асяроддзем і адсутнічаюць якія-небудзь хваравітыя змяненні. У той жа час жывы арганізм — сістэма нераўнаважкая і ўвесь час на працягу свайго развіцця мяняе формы ўзаемадзеяння з умовамі навакольнага асяроддзя. Пры гэтым мяняецца не столькі асяроддзе, колькі сам арганізм.

Паводле вызначэння Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, "здароўе — гэта стан поўнага фізічнага, псіхічнага і сацыяльнага дабрабыту, а не проста адсутнасць хвароб ці фізічных дэфектаў".

Відавочна, што паняцце здароўе адлюстроўвае якасць прыстасавання арганізма да ўмоў знешняга асяроддзя і ўяўляе сабой вынік працэсу ўзаемадзеяння чалавека і асяроддзя; сам стан здароўя фарміруецца ў выніку ўзаемадзеяння знешніх (прыродных і сацыяльных) і ўнутраных (спадчыннасць, пол, узрост) фактараў.

Сёння прынята вызначаць некалькі кампанентаў (відаў) здароўя:

Саматычнае здароўе — бягучы стан органаў і сістэм арганізма чалавека, — аснову якога складае біялагічная праграма індывідуальнага развіцця, апасродкаваная базавымі патрэбнасцямі, якія дамініруюць на розных этапах антагенетычнага развіцця. Гэтыя патрэбнасці, па-першае, з'яўляюцца пускавым механізмам развіцця чалавека, а па-другое, забяспечваюць індывідуалізацыю гэтага працэсу.

Фізічнае здароўе — узровень росту і развіцця органаў і сістэм арганізма, аснову якога складаюць марфалагічныя і функцыянальныя рэзервы, якія забяспечваюць адаптацыйныя рэакцыі.

Псіхічнае здароўе — стан псіхічнай сферы, аснову якога складае стан агульнага душэўнага камфорту, які забяспечвае адэкватныя паводзіны. Такі стан абумоўлены як біялагічнымі, так і сацыяльнымі патрэбнасцямі, а таксама магчымасцямі іх задавальнення.

Маральнае здароўе — комплекс характарыстык матывацыйнай і патрэбнасна-інфармацыйнай сферы жыццядзейнасці, — аснову якога вызначае сістэма каштоўнасцяў, установак і матываў паводзін, індывіда ў грамадстве. Маральным здароўем абумоўлена духоўнасць чалавека, бо яно звязана з агульначалавечымі ісцінамі дабра, любві і прыгажосці.

Найбольш часта сёння ўжываецца вызначэнне здаровага ладу жыцця, прапанаванае Сусветнай арганізацыяй аховы здароўя. І гучыць яно наступным чынам: "Здаровы лад жыцця — гэта лад жыцця, які спрыяе захаванню, умацаванню і аднаўленню здароўя дадзенай сацыяльнай супольнасці".

Здаровы лад жыцця не можа існаваць як нейкая форма жыццядзейнасці, па-за ладам жыцця ўвогуле. Ён уяўляе сабой вытворнае многіх састаўлячых у іх узаемасувязі і ў ўзаемаабумоўленасці, а таксама залежыць ад узроўню і якасці жыцця. Гэта паняцце і індывідуальнае, і зборнае, яно адлюстроўвае паводзіны як кожнага чалавека, так і грамадства ўвогуле.

Вучоныя прыходзяць да адзінай думкі наконт прыкмет здароўя і фактараў, якія фарміруюць здароўе:

— спецыфічная (імунная) і неспецыфічная ўстойлівасць да ўздзеяння шкодных фактараў;

— паказчыкі росту і развіцця;

— функцыянальны стан і рэзервовыя магчымасці арганізма;

— узровень маральна-валявых і каштоўнасна-матывацыйных установак.

Паводле даных Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, асноўныя прычыны пагаршэння здароўя насельніцтва звязаны з дрэнным станам навакольнага асяроддзя і няправільным ладам жыцця. Вызначаны чатыры групы фактараў, якія ўплываюць на здароўе:

1. Навакольнае асяроддзе, прыродна-кліматычныя ўмовы: забруджанне атмасфернага паветра, вады, глебы, рэзкія змены атмасфернага ціску, павышаныя касмічныя, магнітныя і іншыя выпраменьванні (20 працэнтаў).

2. Спадчыннасць — схільнасць да спадчынных захворванняў (20 працэнтаў).

3. Лад жыцця — умовы, рэжым працы (навучання) і адпачынку, харчаванне, фізічная культура, мікраклімат у сям'і і калектыве, згубныя звычкі (50 працэнтаў).

4. Ахова здароўя — якасць і своечасовасць аказання медыцынскай дапамогі (10 працэнтаў).

З гэтага бачна, што здароўе на 80 працэнтаў рэгулюецца і на 50 працэнтаў залежыць ад здаровага ладу жыцця. Менавіта гэтае паняцце (30 працэнтаў) пакладзена ў аснову навукі валеалогіі (ад лацінскага valeo — здаровы) — навукі аб фарміраванні, захаванні і ўмацаванні здароўя. Тэрмін "валеалогія" быў упершыню прапанаваны І.І. Брэхманам, ён жа ў многіх сваіх работах паспрабаваў сфарміраваць абрысы гэтай навукі. Але ён недастаткова надаваў увагі валеалагічнай адукацыі і выхаванню ў школе.

Валеалагічная адукацыя — гэта непасрэднае засваенне чалавекам ведаў рознага характару і ўзроўню ў галіне валеалогіі. Гэта рацыянальнае харчаванне, праца і адпачынак, асабістая і грамадская гігіена, рэжым дня, шкодныя звычкі, прафілактыка захворванняў розных сістэм, СНІД і г.д. А таксама набыццё ўменняў і навыкаў ацэнкі стану здароўя, выкарыстанне ведаў на практыцы.

Валеалагічнае выхаванне варта разглядаць як мэтанакіраваны працэс, які стымулюе авалоданне асобай сістэмай валеалагічных ведаў і ўменняў, на аснове якіх развіваецца валеалагічная свядомасць як сукупнасць уяўленняў пра здаровы лад жыцця; фарміраванне поглядаў і перакананняў, якія б адлюстроўвалі стаўленне да свайго здароўя і здароўя іншых людзей як да найвышэйшай каштоўнасці; захвочванне да аказання дапамогі сабе і іншым людзям. А таксама перакананне асобы ў неабходнасці разумных паводзін у адносінах да прыроды, папярэджанні яе разбурэння і забруджвання тымі ці іншымі шкоднымі рэчывамі, бо ўсё гэта адаб'ецца на здароўі. Арганізм жа чалавека — адкрытая сістэма.

Ва ўмовах экалагічнага крызісу размова павінна ісці пра фарміраванне валеалагічнага светапогляду, што з'яўляецца асноўнай частткай навуковага светапогляду. Гэтае паняцце вызначаецца намі як сістэма поглядаў, перакананняў і ідэалаў, у якіх паказваецца стаўленне чалавека да свайго здароўя і здароўя іншых людзей, да развіцця прыроды і грамадства ва ўмовах экалагічнага забруджання.

Сама па сабе наяўнасць ведаў у галіне валеалогіі не гарантуе таго, што чалавек будзе рабіць так, каб мінімалізаваць адмоўны ўплыў розных фактараў на сваё здароўе і здароўе іншых. Для гэтага неабходна адпаведнае стаўленне да гэтай праблемы.

Зыходзячы з таго, што структура перакананняў уяўляе сабой сінтэз рацыянальнага мыслення, эмацыянальнай сферы асобы і валявога кампанента (г.зн. тэарэтычныя веды, эмацыянальна-ацэначнае стаўленне да іх і валявы фактар), важна даць чалавеку інфармацыйны матэрыял, які мог бы служыць асновай для рацыянальнага мыслення; выкарыстанне фактычнага матэрыялу валеалагічнага зместу дапамагае ўплываць на эмацыянальна-маральны свет асобы.

Працэс валеалагічнага выхавання толькі ў тым выпадку будзе дзейсным, калі закране як мысліцельную, так і эмацыянальную сферы псіхікі чалавека, калі навуковыя доказы хвалююць яго і ўспрыняты ім як асабістая перакананасць ў неабходнасці змянення стаўлення да свайго здароўя і здароўя іншых людзей.

Людміла КУЛЬМЯНЁВА,
дацэнт БДПУ, кандыдат педагагічных навук;
Вольга РАДЫГІНА,
аспірантка.

Навіны з Капыльскай дапаможнай школы-інтэрната

Весела і цікава жывуць тут дзеці

Добра наладжана мастацкая самадзейнасць у Капыльскай дапаможнай школе-інтэрнаце. Выхаванцы ўстановы Дзіма Прыма (8 кл.), Саша Жабіна, Валя Антановіч (9 кл.) — лепшыя спевакі і танцоры школы-інтэрната. "А пра наш струнны ансамбль ведаюць нават у Мінску", — расказвае Вольга Аляксандраўна Крэпская, намеснік дырэктара ўстановы па выхаваўчай рабоце. Святы фальклору, спартыўна-забаўляльныя шоу, святы ўраджаю, зімы, Няптуна — гэта традыцыйныя мерапрыемствы інтэрнатнай установы. "Весела, цікава, радасна жывуць тут дзеткі. Добрыя і мудрыя выхавацелі не даюць дзятве сумаваць", — адзначае Людміла Міхайлаўна Камёнка, старшыня райкама галіновага прафсаюза з Капыля.

Залаты фонд школы

Педагогі-пенсіянеры дапаможнай школы-інтэрната — залаты педагагічны фонд установы. Раіса Паўлаўна Шпакоўская, дырэктар, пра іх адзываецца так: "Мае першыя памочнікі і дарадцы, мае аднадумцы і паплечнікі, мае галоўныя кансультанты — нашы шаноўныя настаўнікі-пенсіянеры". Аляксандра Адамаўна Дарашэвіч (біёлаг, больш за 40 гадоў у інтэрнаце), Зінаіда Канстанцінаўна Сташэўская (працавала і дырэктарам, і намеснікам дырэктара), Ганна Сцяпанаўна Пальчык (руская мова і літаратура), больш за 40 гадоў у школе, Соф'я Фёдараўна Камар (пачатковыя класы, педагагічны стаж перавышае 40 гадоў) — вось тыя людзі, якія прыдаюць школе-інтэрнату другое дыханне, вучаць моладзь мудрасці і самастойнасці. А першы дырэктар Капыльскай дапаможнай школы Фелікс Іосіфавіч Ярмалецкі і цяпер, даўно будучы на заслужаным адпачынку, свой дзень пачынае і заканчвае званком у школу: "Што чуваць? Як жывяце? Якія навіны?" Такія ўжо яны людзі, гэтыя клапатлівыя педагогі-пенсіянеры, энтузіясты сваёй справы.

Садавіна і гародніна — круглы год

За кошт прышкольнага ўчастка школа-інтэрнат забяспечвае сябе садавінай і гароднінай на круглы год. Па выніках 2000 года сабрана больш за паўтары тоны агуркоў, тона морквы, пяць тон пшаніцы, 7 тон капусты, 20 тон бульбы.

"Мы высаджваем шмат расады кветак, памідораў, ад чаго маем нядрэнныя грашовыя набыткі. Акрамя гэтага, мы азеляняем тэрыторыю в.Сенічова, Капыля. Нашы выхаванцы робяць клумбы, высаджваюць кветнікі не толькі на тэрыторыі інтэрната, але і ўсяго пасёлка. А за расадай памідораў да нас едуць з усёй рэспублікі", — расказвае дырэктар Р.П.Шпакоўская.

Гаспадарка інтэрнацкай установы немалая: свінаферма з 15 галоў свіней, два кані; 4 га — пад садам, 6 га — ворных угоддзяў, ёсць трактар "Т-40". Галоўны бухгалтар інтэрната Валянціна Аляксандраўна Балвановіч гаворыць: "Тэхперсанал у нашай установе сумленна ставіцца да сваіх абавязкаў, а таму і маем добрыя здабыткі. А дзеці нашы заўсёды гатовы дапамагаць і працаваць".

Ні дня без выхаванцаў

Сярод тых, хто цалкам аддаецца сваёй справе па навучанні і выхаванні ў Капыльскай дапаможнай школе Раіса Паўлаўна Шпакоўская, Ніна Васільеўна Мурашка, Мікалай Пятровіч Майсюк, Марыя Міхайлаўна Скараход, Ганна Мацвееўна Мінай, Яўген Іванавіч Балвановіч, Тамара Фёдараўна Карповіч, Раіса Аляксандраўна Равяка, Пётр Мітрафанавіч Мароз, Мікалай Захаравіч Ярац і іншыя. Пра гэтых людзей у Сенічова кажуць: "Душа і сэрца навек аддадзены школе", "Лёс дзяцей — іх лёс", "Ні дня без любімых выхаванцаў".

Майстар сваёй справы

Добрая слава ў Сенічова не адзін год ідзе пра Міколу Іванавіча Гаўрыловіча, майстра па рамонце абутку, бо ён рамантаваў абутак не толькі дзятве са школы, але і педагогам, сяльчанам. І хоць зараз ён на пенсіі, але не адмаўляецца дапамагчы выхаванцам дапаможнай школы ў рамонце абутку.

Любяць дзеці і вадзіцеляў школы Віктара Вікенцьевіча Шпакоўскага, Віктара Іванавіча Камінскага, якія 30 гадоў бездакорна служаць школе. Жыццём "на калёсах" яны задаволены, бо ўвесь час з дзецьмі. "Ля дзетак, моладзі і мы душой маладзеем. Адчуваем сваю неабходнасць, патрэбу ў нас. Бачым, як дзеці нас любяць. Хочацца жыць, працаваць, аддавацца рабоце", — адзначае В.В.Шпакоўскі.

Мікалай ГРУДЗІНСКІ,
метадыст Мінскага абласнога ІПК.

Белдзяржуніверсітэт аб'яўляе

аб правядзенні папярэдніх платных экзаменаў для паступаючых у БДУ ў 2001 годзе

Мэтай правядзення папярэдніх платных экзаменаў з'яўляецца прадастаўленне абітурыентам магчымасці азнаёміцца з парадкам правядзення ў БДУ ўступных экзаменаў па матэматыцы (пісьмова), па беларускай мове або рускай мове (пісьмовае тэсціраванне), па беларускай мове і літаратуры або рускай мовы і літаратуры (сачыненне), іх зместам і ўзроўнем прад'яўляемых да іх патрабаванняў, ацаніць узровень сваёй падрыхтоўкі для ўдзелу ў конкурсных уступных экзаменах.

Папярэднія платныя экзамены праводзяцца прыёмнай камісіяй БДУ у поўнай адпаведнасці з нарматыўнымі дакументамі па арганізацыі і правядзенні ўступных экзаменаў.

Па выніках папярэдніх экзаменаў выстаўляюцца адзнакі, якія па жаданні абітурыента могуць быць залічаны ў якасці экзаменацыйных адзнак пры паступленні ў 2001 годзе ў БДУ на тыя спецыяльнасці, дзе такія экзамены прадугледжаны "Правіламі прыёму".

Папярэднія экзамены праводзяцца: па беларускай мове або рускай мове (пісьмовае тэсціраванне), па беларускай мове і літаратуры або рускай мове і літаратуры (сачыненне) — 22 красавіка; па матэматыцы (пісьмова) — 29 красавіка.

Удзел у адным экзамене аплачваецца ў памеры 10 (дзесяці) мінімальных заработных плат. Для абітурыентаў, якія пастаянна пражываюць у сельскай мясцовасці, памер аплаты зніжаны да 7 (сямі) мінімальных заработных плат. Грошы адпраўляюцца паштовым або банкаўскім пераводам з паметкай "Папярэдні экзамен" па адрасе: 220050, г.Мінск, пр-т Ф.Скарыны, 4, Белдзяржуніверсітэт, разліковы рахунак 3622204930033 у Мінскай гарадской дырэкцыі ААТ "Белбізнесбанк", код 764. Жадаючыя могуць ажыццявіць аплату непасрэдна ў разлікова-касавым цэнтры Белдзяржуніверсітэта (вул. Кастрычніцкая, 10, тэл. 229-25-90).

Для ўдзелу ў папярэднім экзамене абітурыенты ажыццяўляюць адпаведную аплату і падаюць заяву на імя рэктара БДУ, у якой указваюць:

1) прозвішча, імя, імя па бацьку;

2) поўны хатні адрас з паштовым індэксам і тэлефонам;

3) назву папярэдняга экзамену;

4) навучэнцы — школу і клас або навучальную ўстанову і курс, а тыя, хто ўжо мае сярэднюю адукацыю, — год заканчэння навучальнай установы і характар цяперашніх заняткаў;

5) факультэт, спецыяльнасць і форму навучання, на якую збіраецца паступаць абітурыент.

Копія квітанцыі аб аплаце прыкладаецца да заявы.

Абітурыенты, якія вырашылі прыняць удзел у двух экзаменах, заяву на кожны экзамен пішуць асобна.

Заявы накіроўваюцца пісьмом па адрасе: 220050, г.Мінск, пр-т Ф.Скарыны, 4, Белдзяржуніверсітэт, прыёмная камісія або падаюцца непасрэдна ў сакратарыят прыёмнай камісіі (вул. Ленінградская, 12, п.123, тэл. 226-59-51).

Апошні тэрмін адпраўкі заяў — 10 красавіка 2001 г.

Рэгістрацыя ўдзельнікаў папярэдніх платных экзаменаў будзе праводзіцца з 8.00 да 8.45 у вестыбюлі галоўнага корпуса БДУ (пр-т Ф.Скарыны, 4). Накіраванне ў аўдыторыю будзе выдавацца толькі пры прад'яўленні пашпарта ці іншага пасведчання асобы, выдадзенага органамі Міністэрства ўнутраных спраў, і квітанцыі аб аплаце.

Пачатак папярэдніх платных экзаменаў у 9.00.

Прыёмная камісія.

Паважаныя настаўнікі!

Прыйшоў час падумаць пра падпіску на "Настаўніцкую газету" на другі квартал 2001 года.
На старонках сваёй газеты вы прачытаеце:

- пра вопыт настаўнікаў і педагагічных калектываў, эфектыўнасць якога праверана практыкай;
- пра новыя адукацыйныя тэхналогіі;
- пра дзейнасць школ па пераўладкаванні навучальна-выхаваўчага працэсу ў адпаведнасці з патрабаваннямі рэформы.

Вы можаце атрымаць кваліфікаваныя кансультацыі спецыялістаў па разнастайных пытаннях школьнага жыцця.

Ваша газета прадаставіць свае старонкі для дыскусій па вострых праблемах педагогікі, арганізацыі і зместу агульнаадукацыйнай, прафесійнай і вышэйшай адукацыі.

Паспяшайцеся падпісацца на "Настаўніцкую газету", бо ў рознічны продаж яна паступае ў абмежаванай колькасці экзэмпляраў.

Аформіць падпіску вы можаце са сродкаў, якія выдзяляюцца вам на набыццё метадычнай літаратуры.

Падпісны кошт на квартал для індывідуальных падпісчыкаў — 1650 рублёў, па ведамаснай падпісцы — 3555 рублёў.

Ваша газета заўсёды з вамі!

Ф. РД-1

Міністэрства сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету / часопіс ______ індэкс выдання

Настаўніцкая газета

(назва выдання) Колькасць камплектаў

На **2001** год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ______ (паштовы індэкс) ______ (адрас)

Каму ______ (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ | месца | літар

на газету / часопіс ______ індэкс выдання

Настаўніцкая газета

(назва выдання)

Кошт: падпіскі руб.____ ; пераадрасоўкі руб.____ Колькасць камплектаў

На **2001** год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ______ (паштовы індэкс) ______ (адрас)

Каму ______ (прозвішча, ініцыялы)

Выхаванне: новыя падыходы

Усё пачынаецца з любові

Як зберагчы чалавечае ў чалавеку ў сённяшнім няпростым жыцці?

Калектыў выкладчыкаў Баранавіцкага дзяржаўнага вышэйшага педагагічнага каледжа зразумеў: неабходна мяняць старыя стэрэатыпы і падыходы ў працэсе выхавання.

З 1993 года ў гэтай навучальнай установе дзейнічае свая сістэма выхаваўчай работы, мэта якой — стварэнне спрыяльных умоў для выхавання інтэлекта, прафесіянала, чалавека, вартага павагі, здольнага да самаразвіцця і самавыхавання.

Рэалізацыі выхаваўчай мэты дапамагае, перш за ўсё, стварэнне камфорту і ўтульнасці ў душы, у доме (у самым шырокім сэнсе гэтага слова); асоба педагога, яго інтэлект, маральна-валявое развіццё; супрацоўніцтва, узаемадзеянне свету выкладчыка і свету студэнта. Не сума светаў, а рознасць у сваім адзінстве, аб'яднаная любоўю. І тады: я — выкладчык — веру ў твой поспех. І твой поспех — гэта поспех маёй работы, майго жыцця. Ты — студэнт — давяраеш мне, я патрэбны табе для таго, каб ты змог пераўзысці самога сябе. І ты верыш у маё Су-спачуванне, Су-дзеянне, Су-творчасць, якія далучаюць цябе да тых прыродных, некранутых ідэалаў Ісціны, Прыгажосці, Дабра, Любові.

Рэктарат, загадчыкі кафедраў, дэканы, выкладчыкі-прадметнікі, куратары груп шмат працуюць над стварэннем добрага мікраклімату ў каледжы, у яго навучальных групах.

У выніку праведзенага даследавання было выяўлена, што 80 выкладчыкаў з 83 (з ліку тых, што трапілі пад выбарку) заўсёды з павагай, зацікаўлена ставяцца да студэнта, лёгка ідуць на кантакт з ім, а характар узаемінаў куратараў са студэнтамі толькі ў адной групе з 61 быў ацэнены як неспрыяльны.

Добры мікраклімат ствараецца творчай работай куратараў груп, выкладчыкамі-прадметнікамі, бацькамі студэнтаў. Напрыканцы жніўня праходзіць пасяджэнне дыягнастычнай школы, на якім практычны псіхолаг М.Е.Букіна знаёміць кіраўнікоў вучэбных груп І курса з рознымі метадамі даследавання асобы, праводзіць дыягностыку, карэкцыйную работу, інфармуе выкладчыкаў аб выніках даследаванняў.

Вялікая ўвага надаецца папярэджанню крызісаў у адаптацыі студэнта да навучальнай установы, педагагічнай дзейнасці, якая ўключае як лангіцюднае практыкаарыентаванае даследаванне па праблеме ў рамках навукова-даследчай лабараторыі, так і апрабацыю адаптуючай тэхналогіі ў групах першага курса. Ініцыятарам, аўтарам і арганізатарам гэтай працы з'яўляецца прарэктар па навуковай рабоце, кандыдат педагагічных навук, дацэнт Нацыянальнага інстытута адукацыі Рэспублікі Беларусь Л.Ф.Мірзаянава.

Галоўным сродкам выхавання выступае навучанне, але абавязкова навучанне творчае, рэфлексіўнае, асэнсаванае, эмацыянальнае, "навучанне для жыцця", у працэсе якога студэнт мае права выбару, права на свой пункт гледжання. Для гэтага неабходна пераарыентацыя адукацыі на самаразвіццё і самарэалізацыю асобы, перададзеныя формулай "Дапамажы мне гэта зрабіць самому".

Тады вучэннеператворыцца ў цікаўнасць, калі цікавасць — першаснае, а веды — другаснае. Іншымі словамі, без эмацыянальнага (асобаснага) прыняцця веды не становяцца сродкам, што ўплывае на развіццё асобы, а застаюцца нечым знешнім, як адзенне чалавека. Вывучыў (апрануў), забыў (зняў). А "сагрэтыя" самім чалавекам веды застаюцца ў чалавеку, з'яўляючыся яго адкрыццём і зместам. Гэта, як і свет уласнага імя, мяркуе згоду з самім сабой, гармонію. І педагог, які адкрыў для студэнта свет прыгажосці, становіцца светастваральнікам. А які ж свет без дабра, без сумлення, без прызначэння? І пабудаваць гэты свет — значыць аб'яднаць у самім сабе галоўныя чалавечыя пачаткі — Ісціну, Прыгажосць, Дабро, Любоў.

Станаўленню, выхаванню і развіццю асобы спрыяе таксама і дзейнасць студэнтаў у вольны час, калі яна арганізавана з улікам узроставых асаблівасцей, інтарэсаў і здольнасцей.

Навуковае таварыства студэнтаў (кіраўнік Я.Р.Карапетава, кандыдат філалагічных навук), "Зялёная школа" (кіраўнік С.К.Рындзевіч, кандыдат біялагічных навук), рэдакцыя і выпуск часопіса "Эльф" (рэдактар Ю.В.Маслаў, кандыдат педагагічных навук), школа юнага псіхолага (кіраўнік Л.І.Станіслаўчык, магістр педагагічных навук), гурток выяўленчага мастацтва (кіраўнік Л.Р.Капуза), выпуск агульнакаледжскай газеты (рэдактары — студэнт IV курса Дзмітрый Анчак і начальнік аддзела па справах з моладдзю М.В.Лукашэвіч), работа розных спартыўных секцый (кіраўнік фізічнага выхавання, заслужаны настаўнік школ Рэспублікі Беларусь Б.Б.Акалатовіч), вечары "Настаўнік XXI стагоддзя — асоба творчая", "Маладосць. Рамантыка. Мара.", навагодняя вечарына, шоу-гульня паміж камандамі выкладчыкаў і студэнтаў (да Дня студэнта) і іншае, арганізаванае творчым саюзам А.В.Грэзе, шэфская работа са састарэлымі, сіротамі-інвалідамі, сіротамі і многія іншыя справы спрыяюць развіццю навуковага і творчага патэнцыялу студэнтаў.

А студэнты IV курса факультэта тэорыі і методыкі пачатковага навучання адзначылі, што розныя віды вольнай дзейнасці для іх — гэта "адкрыццё ісціны, самога сябе, разуменне сэнсу, сродак адзначэння асобаснай гармоніі".

Бяспрэчна, развіццё асобы студэнтаў у многім залежыць ад высокага ўзроўню метадычнай, прафесійнай, маральнай, інфармацыйнай культуры выкладчыка, ад яго творчага, нетрадыцыйнага светапогляду, ад яго асобасных чалавечых якасцей. У многім гэтаму дапамагае навукова-метадычная работа, што праводзіцца ў каледжы: пасяджэнні вучонага савета, кафедраў, метадычнага аб'яднання куратараў груп, стварэнне зборнікаў, вучэбных дапаможнікаў, аўтарскіх праграм, публікацыя артыкулаў у перыядычных выданнях.

Абагульнены вопыт работы лепшых куратараў груп каледжа: Ж.А.Галаўко, Л.І.Станіслаўчык, А.А.Клімашэўскай, вывучаецца вопыт работы куратара групы А.А.Земчанкі.

Аналіз вынікаў даследаванняў паказаў, што пошук новых нестандартных падыходаў да стварэння сістэмы выхавання, у аснове якой індывідуальная работа са студэнтамі, арганізацыя навучальнай і пазанавучальнай дзейнасці ў святле культуралагічнага падыходу спрыяюць карэкцыі самасвядомасці як выкладчыка, так і студэнта, паляпшэнню іх узаемінаў.

Хтосьці з вялікіх сказаў: "Стаўленне да выхавання — лакмусавая паперка сталасці грамадства". І гэта добра разумее калектыў выкладчыкаў Баранавіцкага дзяржаўнага вышэйшага педагагічнага каледжа, для якога галоўная мэта — выхаваць чалавека, Чалавека з вялікай літары. А для гэтага патрэбна вялікая любоў.

Сапраўдная педагогіка пачынаецца з Любові! І канчаецца там, дзе заканчваецца Любоў.

Давайце ж і мы, паважаныя калегі, кожны раз за мітуснёй і клопатамі прыгадаем, што мы ідзем не проста правесці чарговы ўрок, а — урок жыцця, сагрэты Ісцінай, Дабром, Прыгажосцю і Любоўю.

Ніна СОТНІК,
прарэктар па выхаваўчай рабоце Баранавіцкага дзяржаўнага вышэйшага педагагічнага каледжа.

Маладосць не перашкодзіла Людміле Пятровай замяніць маці двум дзесяткам дзяцей з Мазырскага дзіцячага дома. Сем гадоў таму яна пачынала працаваць тут памочнікам выхавацеля, а пасля заканчэння Мазырскага педагагічнага інстытута займаецца з дзецьмі з сямейнай групы, стараючыся максімальна наблізіць жыццё дзяцей да дамашняга.

НА ЗДЫМКУ: Людміла Пятрова са сваімі выхаванцамі.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Аналізуем — глядзім наперад

Прафтэхшкола Гомельшчыны: учора, сёння і заўтра

ПРАБЛЕМА падрыхтоўкі падрастаючага пакалення да працы існавала заўсёды. На першых ступенях развіцця чалавечага грамадства веды і працоўныя навыкі пераважна перадаваліся ад старэйшых да маладзейшых практычным шляхам. З паяўленнем фабрычна-заводскай вытворчасці ўзнікла патрэбнасць у аб'яднанні працы з навукай, тэхнікай, а значыць і ў адпаведным навучанні работнікаў. Менавіта гэта і абумовіла стварэнне прафесійна-тэхнічнай школы.

Самай буйной з прафесійных навучальных устаноў таго часу стала адкрытае ў 1878 годзе Гомельскае тэхнічнае чыгуначнае вучылішча. Там займалася адначасова звыш ста чалавек. Вучылішча ажыццяўляла падрыхтоўку слесараў, слесараў-зборшчыкаў, кавалёў, сталяроў, токараў па дрэве. У 1907 годзе былі адкрыты Мазырская і Рэчыцкая ніжэйшыя рамесныя школы, дзе пераважна вялі падрыхтоўку сталяраў-беладрэўшчыкаў, слесараў. Ужо ў 1910 годзе на Беларусі дзейнічалі 25 ніжэйшых прафесійных навучальных устаноў, у якіх навучаліся 1511 чалавек.

З 1922 года на прадпрыемствах актыўна пачынаюць засноўвацца школы фабрычна-заводскага вучнёўства. Адкрыццё школ ФЗВ абумоўлівалася вострай патрэбнасцю ў кваліфікаваных кадрах. Першыя такія школы ў Гомельскай вобласці былі адкрыты ў Гомелі пры галоўных майстэрнях Заходняй чыгункі і ў Добрушы пры папяровай фабрыцы. Цяпер гэта Гомельскае ПТВ-35 чыгуначнага транспарту імя М.Лынькова і Добрушскае ПТВ-99, якія з'яўляюцца аднымі са старэйшых вучылішчаў не толькі на Гомельшчыне, але і на Беларусі. У снежні 1929 года было створана ФЗВ на базе Навабеліцкага лесазавода (сёння гэта ПТВ-56), дзе моладзь атрымлівала практычна ўсе будаўнічыя спецыяльнасці.

Працэс пашырэння сеткі прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў часам стрымліваўся аб'ектыўнымі абставінамі. Так, напрыклад, на заводзе "Гомсельмаш" адсутнічалі неабходныя памяшканні.

Аднак патрэбнасць краіны ў кваліфікаваных кадрах была такая вялікая, а асноўная маса рабочых, якая прыходзіла пераважна з вёскі і не магла адразу адаптавацца ва ўмовах прамысловай вытворчасці, была такая шматлікая, што ў 1933 годзе Цэнтральны выканаўчы камітэт і Савет народных камісараў СССР вымушаны былі прыняць сумесную пастанову аб далейшым развіцці школ фабрычна-заводскага навучання. У выніку гэтага ўжо ў 1934 і 1937 гадах былі заснаваны адпаведна цяперашнія Касцюковіцкае ПТВ-179 і Гомельскае ПТВ-34.

У гэты перыяд педагогі прафесійнай школы шмат увагі ўдзялялі ўдасканаленню вучэбна-выхаваўчага працэсу. Улічваючы своеасаблівасць педагагічнага персаналу вучылішчаў, аснову якога складалі інжынеры і тэхнікі, у практычнай рабоце і ў адпаведнай літаратуры значнае месца сталі займаць метадычныя распрацоўкі асобных урокаў і тэм. Шырокае распаўсюджанне атрымалі адкрытыя ўрокі.

Павелічэнне тэмпаў развіцця прамысловасці і сельскай гаспадаркі патрабавала адзінай сістэмы падрыхтоўкі рабочых кадраў. У сувязі з гэтым 2 кастрычніка 1940 года быў прыняты Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР "Аб дзяржаўных працоўных рэзервах". Гэты Указ адыграў вялікую ролю ў стварэнні дзяржаўнай сістэмы прафесійна-тэхнічнай адукацыі, што дало магчымасць у планавым парадку рыхтаваць з ліку гарадской і сельскай моладзі рабочых па многіх прафесіях і накіроўваць іх на любое прадпрыемства, арганізавана забяспечваючы прамысловасць і сельскую гаспадарку краіны кваліфікаванай рабочай сілай. Да гэтага часу на Беларусі працавалі 40 школ ФЗВ, 15 рамесных і 6 чыгуначных вучылішчаў. У перыяд з 1940 па 1950 гады ў Гомельскай вобласці адкрыліся ПТВ №№ 30, 178, 224, 177, 68, 67.

У 50-я гады перад сістэмай прафадукацыі ставілася задача дабіцца таго, каб навучэнцы не толькі авалодвалі ведамі сваёй прафесіяй, але і добра ведалі ўвесь вытворчы працэс. Яны павінны былі ўмець чытаць чарцяжы, разбірацца ў тэхналогіі, тэхнічнай літаратуры. Значная ўвага ўдзялялася забеспячэнню навучальных устаноў інжынерна-педагагічнымі кадрамі. На кіраўніцкую працу накіроўваліся лепшыя спецыялісты, якія мелі вялікі вопыт гаспадарчай і вытворчай работы.

Першыя вынікі паказалі, што шлях абраны правільны. Школы працоўных рэзерваў увогуле паспяхова спраўляліся з задачамі, ускладзенымі на іх дзяржавай.

Менавіта ў гэтыя гады ў рабоце ўстаноў прафтэхадукацыі вялікая ўвага стала ўдзяляцца ўдасканаленню вучэбна-выхаваўчага працэсу, вывучэнню і распаўсюджанню вопыту педагогаў перадавых навучальных устаноў і прафесійнай школы. Для гэтага пры абласных упраўленнях працоўных рэзерваў былі створаны вучэбна-метадычныя саветы, куды ўвайшлі супрацоўнікі ўпраўленняў і работнікі вытворчасці. Вырашаліся праблемы пастаяннага павышэння ўзроўню прафесійнай кампетэнтнасці інжынерна-педагагічных кадраў. Для майстроў вытворчага навучання на месцах ствараліся школы перадавых метадаў працы. Вялікую работу па аказанні дапамогі інжынерна-педагагічным работнікам праводзіў створаны Рэспубліканскі метадычны кабінет. Важнае значэнне меў прыняты Закон аб удасканаленні сістэмы народнай адукацыі, у якім заканадаўча былі замацаваны важнейшыя палажэнні аб прафесійна-тэхнічнай адукацыі як паўнапраўнай падсістэмы народнай адукацыі.

Прынятыя меры станоўча адбіліся на ўзроўні кваліфікацыі педработнікаў і далі магчымасць адукацыйным установам больш паспяхова вырашаць задачы падрыхтоўкі рабочых. Такім чынам, прафтэхадукацыя працягвала нарошчваць тэмпы свайго развіцця. З цягам часу ўмацоўвалася матэрыяльная і кадравая база, пашыралася сетка навучальных устаноў. У перыяд з 1954 па 1978 гг. былі створаны вучылішчы № № 3, 6, 9, 20 і многія іншыя. У гэтыя і наступныя гады прыйшлі ў сістэму падрыхтоўкі кадраў, звязаўшы з ёй усю сваю далейшую працоўную дзейнасць, спецыялісты, якія потым сталі намеснікамі дырэктараў навучальных устаноў: А.Краснабаеў — намеснік дырэктара па вытворчым навучанні (ПТВ-56), А.Ганчар — намеснік дырэктара па вучэбна-вытворчай рабоце (ПТВ-68), П.Гуцеў — намеснік дырэктара па вучэбна-вытворчай рабоце (ВПВ электронікі) і іншыя. Заўважу, што гэтыя людзі, з'яўляючыся ветэранамі прафесійна-тэхнічнай адукацыі, і цяпер дзеляцца ведамі, займаюцца пытаннямі выхавання, накіроўваюць свой вопыт і майстэрства на падрыхтоўку маладых рабочых. Значны ўплыў на выхаванне і навучанне моладзі, удасканаленне вучэбна-матэрыяльнай базы вучылішчаў аказалі педагогі, такія, як: М.Чорненькі — майстар вытворчага навучання ВПВ машынабудавання, Р.Нізенка — выкладчык ПТВ-30, М.Клімовіч — майстар вытворчага навучання ПТВ-78 і іншыя.

Асобныя старонкі ў гісторыі прафтэхадукацыі, якімі па праву ганарыцца сістэма, упісаны дынастыямі інжынерна-педагагічных работнікаў, дзе побач з бацькамі працуюць іх дочкі і сыны. Гэта дынастыі Казловых (ПТВ-179), Хмяльніцкіх і Мельнікавых (ПТВ-56), Янковіч, Пырх і Лаўніковіч (ПТВ-178), Кебцоў і Гурыновічаў (ПТВ-68), Глазко (ПТВ-131), Верашчагіных (ПТВ-34).

Трэба адзначыць і старэйшынаў дырэктарскага корпуса, якія каардынавалі дзейнасць вучылішчаў і пад чыім кіраўніцтвам калектывы ўвасаблялі ў жыццё новыя ідэі і задумы. Прарабіўшы працяглы перыяд часу, яны ўнеслі істотны ўклад у развіццё вучэбна-матэрыяльнай базы навучальных устаноў, а таксама ў справу выхавання і навучання моладзі, і з пашанай пайшлі на пенсію. Гэта А.Букетаў (ПТВ-179), Г.Кудзінаў (ПТВ-68), Я.Верашчагін (ПТВ-34), К.Жураўлёў (ПТВ-84) і іншыя.

Станаўленне і развіццё прафесійнай адукацыі ажыццяўлялася не толькі пры ўдзеле інжынерна-педагагічных работнікаў, дырэктараў навучальных устаноў, іх намеснікаў, але і пад чуйным кіраўніцтвам начальнікаў упраўленняў прафтэхадукацыі. Дзякуючы Канстанціну Аляксандравічу Карчэўскаму сістэма ПТА атрымала колькаснае і якаснае развіццё. У гэты перыяд (1969 — 1979 гг.) былі пабудаваны новыя карпусы вучылішчаў ПТВ № № 20, 67 і іншых.

Неабходна зазначыць, што на працягу ўсяго перыяду існавання сістэмы прафесійнай падрыхтоўкі кадраў у ёй заўсёды працавалі таленавітыя, творчыя, адораныя работнікі, здольныя думаць нетрадыцыйна. Яны, знаходзячыся ў пошуку рашэнняў эфектыўнай арганізацыі па вырабу прадукцыі, адраджэнню рамёстваў, прадстаўлялі на разнастайныя выставы вырабы ўласнага вынаходніцтва. Так, майстар вытворчага навучання ПТВ-68 У.Свінцецкі ўзнагароджаны дыпломам 2-й ступені і сярэбраным медалём ВДНГ за распрацоўку ўніверсальнага станка па рэзцы рознага профільнага металу. Любімая праца і жаданне адрадзіць народныя промыслы прывялі ў вучылішча майстроў вытворчага навучання Ф.Загародскага (ПТВ-68) і І.Кашаеда (ПТВ-131), якія прарабілі ў сістэме ПТА больш за 30 гадоў. В.Балахонаву (ПТВ-35) прысвоена званне "Майстар залатыя рукі" за стварэнне кабінета "Цеплавозная гаспадарка". С.Фрадкін (ПТВ-35) з'яўляецца аўтарам "Класа праграміраванага навучання", за што адзначаны сярэбраным медалём ВДНГ. Гэтыя і іншыя вынаходствы, распрацоўкі педагагічных калектываў і іх укараненне ў вучэбна-выхаваўчы працэс надалі сістэме прафтэхадукацыі нашай вобласці дынамічны характар.

На пачатку 90-х гадоў у мэтах рэалізацыі прынцыпу бесперапыннасці і пераемнасці ў сістэме прафтэхадукацыі пачалася арганізацыя навучальных устаноў новага тыпу — вышэйшых прафесійных вучылішчаў. У гэтыя гады рэарганізаваліся ў ВПВ ПТВ-6, ПТВ-81, ПТВ-17, ПТВ-100, ПТВ-187. Тым самым быў пакладзены пачатак падрыхтоўцы спецыялістаў з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй.

Паяўляецца і новая форма стасункаў базавых прадпрыемстваў і вучылішчаў. Работа вучэбна-вытворчых майстэрняў арганізуецца на аснове стабільных складаных заказаў, уключаных у тэхналагічны працэс асноўнай вытворчасці. Так, майстэрні ПТВ-6 уключаюцца ў тэхналагічны ланцужок вытворчага навучання "Гомсельмаш".

У многіх навучальных установах, нягледзячы на цяжкасці, працягвае развівацца вучэбна-матэрыяльная база. Так, у ПТВ №№ 20, 34, 50, 56, 67, Рагачоўскім ВПВ будаўнікоў, Гомельскіх ВПВ электратэхнікі і машынабудавання праводзіцца рэканструкцыя вучэбных майстэрняў, павялічваецца іх плошча, ствараецца рамонтна-будаўнічы ўчастак на базе ВПВ будаўнікоў. У цесным узаемадзеянні з базавымі прадпрыемствамі працуе Светлагорскае ПТВ-50. Прамыслова-гандлёвая фірма "8 Сакавіка" выдзеліла дзве паточныя лініі для вытворчага навучання навучэнцаў ПТВ-230. Жыткавіцкаму ПТВ № 182 перадаюцца памяшканні ваеннага гарадка. 10 вучылішчаў вобласці набываюць камп'ютэрныя класы з сучасным абсталяваннем.

Хацелася б падкрэсліць, што прафесійна-тэхнічная адукацыя на сучасным этапе працягвае займаць адно з вядучых месц у нацыянальнай сістэме адукацыі Рэспублікі Беларусь. Як вядома, пастановай Савета Міністраў нашай краіны прыняты асноўныя напрамкі развіцця нацыянальнай сістэмы адукацыі, дзе адзначаны тэндэнцыі і механізмы далейшай трансфармацыі сістэмы прафесійнай адукацыі нашай краіны. Названыя ў іх пераўтварэнні накіраваны на фарміраванне даступнай, адкрытай, гнуткай сістэмы прафесійнага навучання, якая ўлічвае патрабаванні рынку працы і запыты асобы і забяспечвае бясплатнае атрыманне прафесіі, а таксама агульнай сярэдняй адукацыі, што дае магчымасць прадоўжыць навучанне ў сістэме сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі. На аснове гэтых дакументаў у сістэме ПТА паяўляюцца больш шырокія магчымасці атрымання жадаемага ўзроўню адукацыі, прафесіі, кваліфікацыі ў адпаведнасці з індывідуальнымі запытамі, інтарэсамі грамадства, патрэбнасцямі вытворчасці; адбываецца інтэграцыя сістэмы прафесійна-тэхнічнай адукацыі з рэфармуемай школай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй.

Патрэбна дадаць, што цяпер прафесійна-тэхнічная адукацыя ў цэлым мае распрацаванае навукова-метадычнае забеспячэнне, якое ўключае мадэлі вучэбнага плана, прафесійна-кваліфікацыйнай характарыстыкі, формы тыпавых і вучэбных рабочых планаў, пералік вучэбных спецыяльнасцей і іх адзінкавых кваліфікацый, прыведзеныя ў адпаведнасць з агульнадзяржаўнымі класіфікатарамі Рэспублікі Беларусь. Характэрна, што гэты камплект дакументаў вучэбна-праграмнага забеспячэння дзейнасці ПТНУ распрацаваны з улікам новага метадалагічнага падыходу, які пабудаваны на асобасна арыентаваным прынцыпе навучання.

Вельмі важна, што магчымасць атрымаць прафесію маюць і дзеці з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця, у тым ліку і інваліды. Пашыраецца навучанне па накіраваннях прадпрыемстваў, органаў па працы і занятасці. Назіраюцца станоўчыя тэндэнцыі ў працаўладкаванні выпускнікоў. Удасканальваюцца формы і метады арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу. Перад установамі ПТА паўстае пытанне ўжо не столькі пра набор, як гэта было ў мінулыя гады, колькі пра якасць навучання. Такім чынам, сістэма прафтэхадукацыі ў змястоўным плане адаптуецца да зменлівых умоў.

Аднак на рэспубліканскім і рэгіянальным узроўні маюць месца нявырашаныя праблемы, негатыўныя тэндэнцыі, якія ў бліжэйшыя гады (а тым больш у аддаленай будучыні) могуць значна пагоршыць стан сістэмы прафтэхадукацыі, прывесці да зніжэння якасці падрыхтоўкі кадраў і ўзроўню забяспечанасці імі прадпрыемстваў. У сувязі з абмежаванымі фінансавымі магчымасцямі праяўляецца адставанне ў развіцці вучэбна-матэрыяльнай базы вучылішчаў; востра адчуваецца незабяспечанасць педагагічнымі кадрамі, у прыватнасці майстрамі вытворчага навучання. Застаецца высокай колькасць работнікаў, якія не маюць псіхолага-педагагічнай падрыхтоўкі; на вельмі нізкім узроўні знаходзіцца сістэма забеспячэння навучальных устаноў падручнікамі, вучэбнымі і метадычнымі дапаможнікамі, сродкамі навучання, абсталяваннем.

Тым не менш, нягледзячы на пэўныя цяжкасці, сістэма прафесійна-тэхнічнай адукацыі не толькі функцыянуе, але і знаходзіцца ў рэжыме развіцця, што дае магчымасць наладзіць вучэбна-выхаваўчы працэс у адпаведнасці з патрабаваннямі часу, пастаянна ўдасканальваць прафесійнае майстэрства і максімальна задавальняць патрэбнасці грамадства ў кваліфікаваных рабочых.

Педагагічнымі работнікамі пастаянна вядзецца работа па ўдасканаленні падрыхтоўкі рабочых кадраў, прымяняюцца разнастайныя формы і метады актывізацыі пазнавальнай дзейнасці навучэнцаў, укараняюцца сучасныя педагагічныя тэхналогіі, распрацоўваюцца дыдактычныя матэрыялы. Так будуюць вучэбны працэс на аснове нетрадыцыйных падыходаў майстры вытворчага навучання і выкладчыкі Л.Тычына (ПТВ № 79), Л.Яструбкова (ПТВ-67), В.Яфіменка (ПТВ № 79), Л.Дашук (ПТВ № 183), В.Астракоў (ПТВ № 56) і многія іншыя.

Праводзяць мэтанакіраваную работу па актыўным выкарыстанні сродкаў вылічальнай тэхнікі педагогі ВПВ электратэхнікі. Работнікамі вучылішча створана больш за 40 педагагічных праграмных сродкаў пад кіраўніцтвам вядучага інжынера-праграміста Г.Расінай, дзесяць з якіх прайшлі экспертызу ў Рэспубліканскім фондзе алгарытмаў і праграм.

Многімі інжынерна-педагагічнымі работнікамі ўдзяляецца належная ўвага комплексна-метадычнаму забеспячэнню прадметаў і прафесій як аднаму з фактараў, якія павышаюць якасць навучання. У шэрагу вучылішчаў гэтая работа праводзіцца на высокім узроўні: назапашванне сродкаў навучання носіць мэтанакіраваны характар, раздатачны матэрыял сістэматызаваны ў адпаведнасці з тэмамі праграмы, складзены каталогі і пашпарты кабінетаў.

Для павышэння эфектыўнасці арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу работнікамі распрацоўваюцца вучэбныя і метадычныя дапаможнікі. Так, А.Кавальчук (ПТВ-84) займаецца стварэннем дынамічных плакатаў па прадмеце; Ф.Яўменаў (ПТВ-182) склаў слоўнікі-даведнікі спецыяльнай тэрміналогіі, якія публікаваліся ў часопісе "Адукацыя і выхаванне"; Ю.Чамадураў (ПТВ-79) распрацаваў дапаможнік па спецыяльнасці "Машыніст кампрэсарных установак"; М.Рыжэўская (ВПВ будаўнікоў) падрыхтавала метадычныя ўказанні па курсавым і дыпломным праектаванні. І такіх прыкладаў вельмі шмат.

Хацелася б адзначыць і работнікаў сістэмы ПТА, якія доўгі час займаюцца пытаннямі прафтэхадукацыі ва ўпраўленні адукацыі, вучэбна-метадычным цэнтры і аказваюць дапамогу калектывам вучылішчаў у пошуках дзейсных форм арганізацыі вучэбнага, выхаваўчага і вытворчага працэсаў.

У мінулым годзе нашай ПТА споўнілася 60 гадоў. 60 гадоў — гэта перыяд сталасці. За пройдзены шлях сістэма прафтэхадукацыі зведала розныя цяжкасці, але яна выстаяла і даказала сваю значнасць. Акрамя чыста эканамічнай, яна выконвае і сацыяльную функцыю: толькі прафесійна падрыхтаваны да працы чалавек можа адчуваць сябе свабодным, незалежным ад усялякіх сацыяльна-эканамічных ваганняў у грамадстве. Зразумела, што ў новых гістарычных умовах аб'ектыўна неабходна ажыццяўляць яе трансфармацыю. Але пры гэтым вельмі важна ўсе змены праводзіць такім чынам, каб захаваць і развіць тое станоўчае, што было дасягнута.

Андрэй ЛУК'ЯНОВІЧ,
начальнік упраўлення адукацыі Гомельскага аблвыканкама.

ДА ЎВАГІ ПАДПІСЧЫКА!

Адпаведна дагаворам, заключаным з рэдакцыямі (выдавецтвамі), пры афармленні падпіскі прадпрыемствы сувязі ажыццяўляюць пасрэдніцкія паслугі па распаўсюджванню і дастаўцы, таму за нявыхад, несвоечасовы выхад з друку газет і часопісаў адказнасць перад падпісчыкам нясе рэдакцыя (выдавецтва).

Праверце правільнасць афармлення абанемента, на абанеменце павінен быць пастаўлены адбітак касавай машыны. Пры афармленні падпіскі (пераадрасоўкі) без касавай машыны на абанеменце ставіцца адбітак каляндарнага штэмпеля аддзялення сувязі. У гэтым выпадку абанемент выдаецца падпісчыку з квітанцыяй аб аплаце кошту падпіскі (пераадрасоўкі).

- -

Для афармлення падпіскі на газету ці часопіс, а таксама для пераадрасавання выдання бланк абанемента з даставачнай картачкай запаўняецца падпісчыкам чарніламі, разборліва, без скарачэнняў, у адпаведнасці з умовамі каталога.

Запаўненне месячных клетак пры пераадрасаванні выдання, а таксама клеткі "ПВ-МЕСЦА" выконваецца работнікамі прадпрыемстваў сувязі.

Пісьмо ў рэдакцыю

Тры крыніцы з гаючай вадой

З даўніх часоў музыка выкарыстоўвалася для паляпшэння духоўнага стану чалавека. Яна дапамагала нават у тых выпадках, калі іншыя лекавыя сродкі былі бяссільныя. Адным з важнейшых паняццяў у этыцы Піфагора было паняцце "эўрытмія" — уласцівасць чалавека знаходзіць патрэбны рытм ва ўсіх жыццёвых праяўленнях — спевах, іграх, танцах, размове, думках, учынках, у нараджэнні і смерці. Пры дапамозе мелодый Піфагор супакойваў гора, страх, гнеў. Увечары, калі яго вучні рыхтаваліся да сну, ён пры дапамозе музыкі вызваляў іх ад дзённых турбот, насылаў на іх гаючы і прарочы сон. Аднойчы, калі юнак, раз'юшаны здрадай сваёй каханай, хацеў спаліць яе дом, Піфагор загадаў музыканту-флейтысту сыграць пэўную мелодыю і такім чынам супакоіў маладога чалавека.

Другі філосаф — Платон — лічыў, што ў дзяржаве няма горшага спосабу разбурэння нораваў, чым адыход ад музыкі сарамлівай і сціплай. Рытмы і лады, уздзейнічаючы на думку, робяць яе адпаведнай ім самім. Таму лепшая абарона дзяржавы — музыка "паважная і зладжаная; простая і сціплая, а не ... дзікая". Памятаеце з гісторыі: легендарны спявак Арфей сваімі спевамі супакойваў нават дзікіх звяроў і птушак.

А што мы бачым у наш час? Якую музыку транслююць радыё і тэлебачанне, што слухае моладзь? На 90 працэнтаў — гэта "папса", прычым у асноўным рускамоўная або на ангельскай мове з прымітыўнымі мелодыямі і тэкстамі, для складання якіх дастаткова лексічнага запасу Элачкі Людаедкі. Або цяжкі метал ці рэп. Мы зараз на кожным кроку бачым моладзь з навушнікамі, адкуль даносяцца глухія ўдары барабанаў. Мала хто задумваецца, якое ж уздзеянне аказвае такая музыка на псіхіку і здароўе чалавека. Калі нам у сценку некалькі хвілін пастукае малатком сусед, нервы нашы нацягнуцца, як струны. А амаль жа ўся сучасная эстрадная музыка будуецца на моцным гучанні сінтэзатара і бас-гітары ў нізкім рэгістры. Але галоўная роля адводзіцца шматлікім ударным інструментам. І вось гэты рытм, які гучыць на той мяжы, за якой пачынаецца разбурэнне нервовых клетак, моцна б'е па слыхавых рэзанатарах і аказвае сапраўднае наркатычнае і гіпнатычнае ўздзеянне. Моладзь пачынае калаціцца, размахваць рукамі і ківаць галавой у адным рытме, рытме д'ябла.

У старажытным Кітаі быў такі від пакарання смерцю, калі асуджанага ставілі перад вялікім барабанам, у які моцна білі. Чалавек хутка паміраў ад моцных нізкіх гукаў.

Рэгулярнае слуханне цяжкага року прыводзіць да таго, што нервы маладых людзей знаходзяцца ў напружаным стане. Такая музыка цягне біць, ламаць, калечыць, забіваць. Якое тут выйсце?

Ёсць тры крыніцы з гаючай вадой, якая лечыць душу. Першая крыніца — гэта народная музыка, другая — класічная і трэцяя — духоўная. І прывіваюць дзецям любоў да такой музыкі ў школах з музычным ухілам, школах мастацтваў і музычных школах.

Адной з такіх школ з'яўляецца сталічная школа № 3 з музычна-харавым ухілам, якой, дарэчы, восенню спаўняецца 65 год. У нас дзеці спяваюць у хоры, фальклорным ансамблі, вучацца іграць на розных музычных інструментах, танцуюць, вывучаюць сальфеджыо і музычную літаратуру. Многія хлопчыкі спяваюць у хоры Мінскай епархіі. Вучні музычных класаў праводзяць актыўную прапаганду мастацтва, выступаюць з канцэртамі перад жыхарамі мікрараёна, бацькамі, ветэранамі вайны і працы, удзельнічаюць у розных конкурсах. Мы вядзём шэфства над Дзісненскім дзіцячым домам, што знаходзіцца ў Віцебскай вобласці. Нягледзячы на вялікую адлегласць, вучні пастаянна выязджаюць туды з канцэртамі і падарункамі.

За дзевяць год заняткаў музыка дала нашым вучням у падарунак цудадзейны шчыт, які засланяе іх душы ад усяго чорнага, жорсткага і злога. У сваю чаргу нашы дзеці аказваюць станоўчы ўплыў на сваіх бацькоў і сяброў. Я лічу, што сваёй працай мы робім найважнейшую справу — выхоўваем культурны генафонд нацыі. Хочацца, каб над роднай Беларуссю гучалі вечна юныя народныя песні, каб нашы дзеці і ўнукі не далі зарасці крыніцам з гаючай вадой народнага мастацтва!

Аляксандр ВАШЧАНКА,
настаўнік.

Выстава інавацый

У Мінскім гарадскім інстытуце ўдасканалення настаўнікаў распачала сваю работу чарговая выстава вопыту настаўнікаў горада пад назвай "Сучасныя адукацыйныя тэхналогіі як сродак павышэння якасці адукацыі".

У сёлетняй выставе прынялі ўдзел 92 навучальныя ўстановы, з іх — 10 гімназій, ліцэй і дзве школы-гімназіі. Пастаяннымі ўдзельнікамі такога мерапрыемства сталі прадстаўнікі з гімназій №№ 1, 2, 5, 6, 7, 8, 11, 13, ліцэя № 2 і сярэдніх школ №№ 71, 90, 95, 69, 214, 171. Арганізатарамі выставы быў адзначаны Партызанскі раён за добрую якасць падрыхтаваных матэрыялаў, а таксама школы №№ 25, 45, 214 за прыкладнае афармленне работ.

Усяго на выставе прадстаўлена каля 140 матэрыялаў. Яны расказваюць пра пэўныя дасягненні ў выкарыстанні сучасных адукацыйных тэхналогій у вучэбна-выхаваўчым працэсе, такіх, як Дальтон-план (сярэдняя школа № 71), рознаўзроўневая тэхналогія (сярэдняя школа № 95 і гімназія № 11), праектная тэхналогія (сярэдняя школа № 72), "Крок за крокам" (сярэднія школы №№ 74, 45, 25), Эльконіна-Давыдава (сярэдняя школа № 56) і г.д., а таксама кіраўніцкія і выхаваўчыя тэхналогіі. Упершыню на выставе паказана тэхналогія "Французскія майстэрні" (сярэдняя школа № 209).

У рамках выставы плануецца правесці семінары, "круглыя сталы", канферэнцыю. Аўтары лепшых работ атрымаюць узнагароды і гранты. Выстава прадоўжыцца да канца сакавіка.

Абавязкова завітайце да гэтага часу ў інстытут, каб асабіста пазнаёміцца з вопытам сваіх калег-наватараў, бо лепш за ўсё пра тэхналогіі можа расказаць толькі практык.

Наш карэспандэнт.

Выдавецкае рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства *«Народная асвета»* — у дапамогу школе з 12-гадовым тэрмінам навучання

Вучэбныя дапаможнікі дапушчаны Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь і павінны выкарыстоўвацца як падчас работы ў класе, так і ў якасці хатніх заданняў і пазакласнай работы.

А. Т. Катасонова и др.

Тетрадь по математике, 2 класс, № 1, № 2

на русском и белорусском языках

Тетради изданы в соответствии с программой по математике для второго класса. Они дополняют материал учебника "Математика, 2 кл." Т. М. Чеботаревской и др. Могут быть использованы как на уроке, так и при выполнении домашних заданий. Авторы предлагают задания разного уровня сложности, что позволит организовать работу с разным уровнем подготовки детей. Много заданий, которые будут способствовать развитию математических способностей детей. Для некоторых заданий предусмотрены подсказки в виде вопросов, схем, рисунков.

Работая с тетрадями, учащиеся смогут более полно и творчески усваивать материал учебника.

А. В. Верниковская, Е. С. Грабчикова

Тетрадь по русскому языку

Учебное пособие для 2-го класса общеобразовательной школы с белорусским языком обучения.

Тетрадь предназначена для самостоятельной работы учащихся. Задания помогут детям глубже усвоить сложные темы программы. Материал подан в занимательной форме.

І. І. Паўлоўскі

Сшытак па беларускай мове

Вучэбны дапаможнік для 3-га класа агульнаадукацыйнай школы з беларускай мовай навучання.

У сшытку падабраны разнастайныя заданні з мэтай замацавання ў вучняў асноў правапісу, развіцця звязнай мовы, навыкаў чыстапісання.

В. П. Ласоўская

Дзівосныя самаробкі

Вучэбныя дапаможнікі па курсу "Тэхналогія" для 2-га і 3-га класаў агульнаадукацыйнай школы з беларускай і рускай мовамі навучання дапамагаюць развіццю ў малодшых школьнікаў навыкаў ручной працы, выпрацоўцы майстэрства і ўмельства. Прадмет "Тэхналогія" (працоўная тэхналагічная падрыхтоўка) у пачатковых класах з'яўляецца абавязковым.

У дапаможніках разглядаецца методыка выканання вырабаў, віды работ, тэхналогія вырабу, прапанаваны малюнкі, варыянты эскізаў для самастойнай работы, рэкамендацыі па выкананню заданняў.

Вучэбныя дапаможнікі набываюцца за кошт сродкаў бацькоў у кнігарнях рэспублікі.
Тэлефон для аптовых пакупнікоў: **(017) 223-89-25**

Педагагічны партрэт калегі

Рух насустрач

Творчасць — гэта дзейнасць, накіраваная на стварэнне новых арыгінальных педагагічных каштоўнасцей (ідэй), паспяхова рэалізаваных на практыцы. Кожны настаўнік — гэта асобны стыль, свае "я", свой падыход да дзяцей. І найвышэйшым творчым дасягненнем педагога з'яўляецца стварэнне ў вучняў матывацыі займаць не проста актыўную, але і ініцыятыўную пазіцыю ў навучальным працэсе.

Галоўнае — не перадача ведаў, а сітуацыя перажывання, га вопыту, каб нараджалася душа дзіцяці, яго пачуцці, думкі, эмоцыі. Настаўніку трэба абапірацца на суб'ектыўны вопыт дзіцяці. Пераканана: асобу можа выхаваць толькі асоба! Не методыка, не падручнік вырашаюць праблему. У нашай справе ўсё вырашае асоба настаўніка. І яскравым пацвярджэннем сказанаму з'яўляецца педагагічная дзейнасць маёй калегі, настаўніцы рускай мовы і літаратуры Марыі Уладзіміраўны Краснічанка.

Марыя Уладзіміраўна 18 гадоў працуе ў нашай школе, 14 з іх — настаўніцай-мовазнаўцай. Яна вядзе эксперыментальныя класы (наша школа — эксперыментальная пляцоўка рэфармавання адукацыі) і факультатыў па Біблii, класны кіраўнік 9 "Б" класа, узначальвае школьнае метадычнае аб'яднанне настаўнікаў-гуманітарыяў (мовазнаўцы, гісторыкі).

Любы госць яе ўрокаў вызначыць іх мэтанакіраванасць, тэматычную цэласнасць, лагічную паслядоўнасць, рацыянальную структуру. Для мяне ж, як і для вучняў, Марыя Уладзіміраўна — чалавек вялікай абаяльнасці і пяшчоты, высокай маральнай культуры, іскрыстай энергіі, шчырасці, дабрыні, чуласці, душэўнай шчодрасці і цяпла. Яна нязменна шукае шляхі да сэрца кожнага дзіцяці.

Усмешка ніколі не пакідае твар настаўніцы, і дзеці адказваюць ёй тым жа. Гэта настаўніцы рух насустрач адзін да аднаго — настаўніцы да дзяцей і дзяцей да педагога. Марыя Уладзіміраўна шчодрая на пахвалу дзіцяці, заўсёды заахвочвае, натхняе яго. Вучні проста арганічна ўспрымаюць добрае да сябе стаўленне.

Кожны ўрок для дзяцей — гэта адчуванне радасці адкрыцця, сустрэча з прыгожым. Падчас любога ўрока вучань пасля рэплікі, адказу, разважання пачуе: "Малайчына!", "Мае харошыя" (для ўсяго класа) і г.д.

Атмасфера на ўроку заўсёды радасная (нават у складанай рабоце дзеці адчуваюць сваю развіваленасць) — вось дзе сапраўднае задавальненне ад сутворчасці настаўніка і вучня. Так і адбываецца ў любы ўрок. Дастаткова пачуць размову настаўніцы з дзецьмі ў перапынках, пасля ўрокаў, убачыць усмешкі на тварах дзяцей, каб пераканацца ў даверлівых, добразычлівых узаемінах дарослага і дзяцей. Неяк у папярэднім 9 "Б" класе даць кароткую характарыстыку сваёй настаўніцы ("тайна" — свае прозвішчы не падпісвалі). Вось толькі некалькі водгукаў:

"Марыя Уладзіміраўна разумее вучняў, старэецца заўсёды дапамагчы, падтрымаць, даць параду. Ёй можна даверыць любы сакрэт, падзяліцца самым патаемным. Было б проста цудоўна, калі б ўсе настаўнікі былі такімі, як яна".

"Нашаму класу вельмі пашчасціла з настаўніцай, яна ж найдабрэйшы чалавек. У ёй няма нічога адмоўнага, ад яе зыходзіць такое цяпло, што перадаецца і нам, і мы становімся больш добрымі і пяшчотнымі. З ёю так цікава, нам не хочацца з ёю развітвацца, яна ж сапраўды наша "другая мама".

"Марыя Уладзіміраўна вельмі цікавы суразмоўца, чулы чалавек, які заўсёды зразумее цябе ... і я вельмі яе люблю і паважаю".

Як творчая асоба Марыя Уладзіміраўна знаходзіцца ў няспынным пошуку. Прывяду толькі некаторыя прыклады яе педагагічнай дзейнасці, элементы інавацыйных педтэхналогій, якія яна выкарыстоўвае на сваіх уроках.

Настаўнік шырока выкарыстоўвае на занятках групавыя формы работы вучняў, элементы такіх педтэхналогій, як модульная (урокі-залікі), метад праблемнага (даследчага) навучання, а таксама выкарыстоўваецца гульневая тэхналогія (5 — 7 кл): праводзяцца інтэлектуальныя гульні па прадмету, творчыя конкурсы па рускай мове, прадметныя віктарыны, лінгвістычны КВЗ, брэйн-рынг. Вядзецца работа па адпрацоўцы арфаграфічных і арфаэпічных навыкаў, прычым работа па развіцці арфаграфічнай зоркасці знаходзіцца ў цеснай сувязі з разуменнем этымалогіі слова. Асаблівы энтузіязм у дзяцей выклікаюць такія элементы ўрокаў, як сінтаксічнае лато (7 кл.) і лінгвістычныя размінкі.

На ўроку рускай мовы ў 7 класе вучні самастойна фармулююць тэму ўрока ("Характарыстыка чалавека"). Размінка — гэта інтэлектуальная гульня. У асноўнай частцы ўрока мы прадугледжваем такія захады, як работа па схемах, вусная дыктоўка, творчыя заданні па падручніку, выкарыстанне раней пройдзеных літаратурных твораў, вусны паказ, аналітычная работа над тэкстам і інш. Высокі выхаваўчы зарад урока — увесь навучальны працэс (аж да падвядзення вынікаў урока) ідзе праз вучняў. Яны — галоўныя героі ўрока.

Разнастайныя формы і метады навучальнай дзейнасці вучняў і па абагульняючым уроку "Складаназлучаны сказ" у 9 класе. Паўтарэнне тэарэтычнага матэрыялу праходзіць у форме ўзаемаабмену інфармацыяй, кантрольнага тэсціравання, праверкі дамашняга задання — работа ў парах (адзін чытае сказ, другі будуе яго схему). Пры абагульненні і сістэматызацыі вывучанага выкарыстоўваюцца: сінтаксічны рэбус (на дошцы — малюнак), творчая работа (ускладніць другую частку складаназлучанага сказа дзеепрыслоўем ці дзеепрыметным словазлучэннем), вусная дыктоўка, творчае спісванне (самастойна), слоўнікава-семантычная работа (па невялікім малюнку), аналітычная работа над тэкстам, сінтаксічная задача, работа са схемамі (вучні складаюць схемы да кожнага сказа тэксту, які дыктуецца), вывад (вучняў) пра найбольш частае выкарыстанне складаназлучанага сказа. І напрыканцы ўрока — рэфлексійны рынг. Выніковая праверка — "Закончы фразу": я навучыўся.., набыў.., змагу выкарыстаць.., з якім настроем пакідаю ўрок... Дамашняе заданне: напісаць сачыненне-мініяцюру.

На ўроку рускай літаратуры ў 9 класе адзначыў бы такія формы дзейнасці вучняў, як мінівіктарына па прачытаным творы і работа ў групах. Кожнай групе прапануецца картка-заданне: 1. вуснае маляванне; 2. аналітычныя пытанні (іх чатыры) і 3. мастацкія асаблівасці твора. Вучні самі і кіраўнікі груп ацэньваюць сваю работу і веды (самаацэнка).

Такім падрабязным каменціраваннем урокаў я хачу падкрэсліць іх эфектыўнасць, рэзультатыўнасць, улік настаўнікам спецыфікі дзіцячага калектыву, высокі выхаваўчы патэнцыял кожнага ўрока.

Ганаруся тым, што Марыя Уладзіміраўна свая ў нашым педагагічным калектыве. У школе працуюць выдатныя педагогі, творчыя асобы — са сваім стылем у рабоце, са сваім падыходам да кожнага вучня.

Міхаіл КАН,
настаўнік гісторыі вышэйшай катэгорыі Красненскай сярэдняй школы Гомельскага раёна.

Экспрэс-падручнік

Чалавек. Грамадства. Дзяржава

Вучэбны дапаможнік для 9 класа агульнаадукацыйнай школы з беларускай мовай навучання пад рэдакцыяй доктара філасофскіх навук прафесара Ю.А.Харына

§ 8. Вучыцца разумець

«Трапятанне думкі»

Не проста шукаць чалавеку шлях да ісціны, да сваёй праўды. І чым больш значнай з'яўляецца асоба, тым больш глыбокія прычыны і супярэчнасці, якія заахвочваюць яе да духоўнага ўзвышання. У іх, па словах паэта Барыса Пастарнака, вытокі патрабаванняў да людзей: «Увесь час схопліваць нітку лёсаў, падзей і жыць, думаць, адчуваць, любіць, тварыць падзеі». Мы адчуваем «трапятанне думкі», яе дынаміку, накірунак, усхваляванасць і логіку, калі спасцігаем быццё.

У працэсе пазнання, роздуму, разважанняў пра тыя ці іншыя з'явы, факты або сцвярджэнні ў людзей узнікаюць своеасаблівыя перажыванні, якія называюць інтэлектуальнымі пачуццямі. Адно з вышэйшых - сумненне. Яно ўзнікае тады, калі для чалавека становішча рэчаў з'яўляецца няясным і нявызначаным. ***Сумненне*** *- гэта такі духоўны стан, калі мы хістаемся паміж рознымі поглядамі або думкамі, адчуваем няўпэўненасць у сапраўднасці чаго-небудзь, адчуваем цяжкасці ў рашэнні якога-небудзь пытання.*

Сумнявацца - значыць на нешта не рашацца, аб нечым «думаць надвое». Сумненне - відавочны жыццёвы факт. Пры хістаннях у прыняцці рашэння яно ўласціва кожнаму. Сумненне як бы «ўзважвае» думкі, выяўляе памылкі. А сумненне ў меру карысна кожнаму - менш расчараванняў і памылак, выпрацоўваецца імунітэт супраць магчымага і, на жаль, нярэдкага ў грамадстве падману і хлусні.

У даследчым працэсе сумненне - прадпасылка выказвання новых гіпотэз, новых праблем. А толькі іх пастаноўкай і вырашэннем развіваецца навука. Акадэмік І.П.Паўлаў гаварыў: «Для плённай і навуковай думкі неабходна пастаянна сумнявацца і правяраць сябе». Сумненне дапамагае пераадолець дагматычныя ўстаноўкі ў выглядзе розных забабонаў і міфаў, накіроўвае Розум на пошукі праўды.

Безумоўна, як і ва ўсім, існуюць межы і мера сумнення. Калі меркаванне, думка, ісціна вытрымлівалі выпрабаванне практыкай, тады сумненне павінна саступіць месца іншаму пачуццю - упэўненасці ў сваіх сілах і ведах. Без сумненняў няма чалавека, які пазнае і думае, а без упэўненасці (веры) няма людзей, якія дзейнічаюць.

Інтэлектуальнае пачуццё веры ўласціва не толькі рэлігійнай свядомасці. У жыцці мы давяраем адзін аднаму, у нас ёсць вера ў ідэалы, у магчымасці спазнання ісціны, у дабро і справядлівасць. Ва ўсіх сваіх разнавіднасцях вера - важнейшы атрыбут чалавечага жыцця, заахвочваючы стымул і ўстаноўка ў дзейнасці людзей.

Вера *- гэта веды чалавека, якія перайшлі ў перакананне і якія чалавек узмацніў сваёй воляй, пачуццямі і імкненнямі.* Але сляпая вера ператварае чалавека ў фанатыка, а бязмежнае сумненне - у нігіліста. Да таго ж у грамадстве для чалавека з'яўляюцца важнымі не самі па сабе засвоеныя ім веды, а іх разуменне.

Разуменне

Зразумець свет, пісаў французскі філосаф А.Камю, - гэта значыць «звесці яго да чалавека, пакінуць на ім чалавечы адбітак». Інакш кажучы, людзі ва ўсім шукаюць сэнс, надаюць яго ўсяму. І зразумець можна толькі тое, што мае сэнс. А ён у розных людзей бывае розны. Успомніце, што гаварылася раней аб праўдзе жыцця, калі веды ўспрымаюцца людзьмі ў адпаведнасці з іх інтарэсамі, асабістымі перавагамі, мэтамі і да т.п.

У старажытнагрэчаскай міфалогіі Гермес - адзін з уплывовых багоў. Галоўнае яго прызначэнне - быць вестуном Усявышняй волі. Гермес абвяшчаў людзям невядомыя ім на Зямлі задумы багоў. І нядзіўна, што вучэнне аб тлумачанні сэнсу зразумелай ісціны атрымала назву герменеўтыкі. Да гэтай пары прыхільнікі Свяшчэннага пісання, якія вераць або сумняваюцца, па-рознаму судзяць аб Біблii.

Праваслаўныя хрысціяне, напрыклад, перакананы, што ўвесь тэкст Бібліі боганатхнёвы, напісаны «пад дыктоўку» Усявышняга. Паслядоўнікі іудаізму прызнаюць толькі першую частку Свяшчэннага пісання - так званы Стары Запавет, у якім выкладзены найстаражытныя рэлігійныя погляды і гісторыя яўрэйскага народа. Чые меркаванні пра разуменні Бога і яго адкрыцці правільныя? А можа наогул не трэба шукаць сярод многіх рэлігійных вучэнняў найбольш «сапраўдныя»? Дастаткова таго, што кожны веруючы чалавек перакананы ў сваёй «праўдзе» і гэта дапамагае яму жыць.

Праблема разумення існуе не толькі ў рэлігійнай свядомасці. У паўсядзённым жыцці мы сутыкаемся з ёю на кожным кроку. Мы імкнёмся зразумець блізкага чалавека, іншых людзей. Аднак бывае цяжка зразумець сэнс скаладанага спецыяльнага тэксту або выступлення. А ці заўсёды мы разумеем самі сябе? Правільна гаварыў вядомы псіхолаг С.Л.Рубінштэйн: «Чалавек пачынае разважаць, калі хоча што-небудзь зразумець».

Разуменне *- гэта вышэйшая ступень спасціжэння рэчаіснасці і асобы стан ведаў.* Прыроду мы тлумачым, а чалавека і яго дзеянні павінны зразумець. Тлумачыць - значыць знайсці прычыну з'явы, устанавіць аб'ектыўны закон, выявіць структуру аб'екта, які неабходна спазнаць. *Разумець што-небудзь - гэта значыць раскрыць у чым-небудзь значэнне і сэнс.* «Кнігу прыроды» чытаюць прыродазнаўцы. Яны ўспрымаюць і разумеюць свет прыроды праз сэнсы, якія ўвасоблены ў сучасных навуковых тэорыях. Разуменне чалавекам рэчаіснасці знаходзіць сваё адлюстраванне ў творах мастацтва, міфалогіі, рэлігіі, дакументах і сведках гісторыі, традыцыях, філасофіі і інш. Усе падобныя «прадукты» культуры ў спецыфічных формах увасабляюць інтарэсы і мэты людзей, іх духоўныя імкненні. Тым самым кожны прадмет культуры можа ўтрымліваць для нас асобы сэнс. Унікнуць у яго - гэта зразумець іншых людзей, якія жылі нават стагоддзі да нас.

Для таго каб зразумець іншую індывідуальнасць, чужую культуру, іншую гістарычную эпоху, важна мець перш за ўсё тэкст. Тэкст - мова сэнсу, таго, што мы жадаем паведаміць людзям. Гэта могуць быць наскальныя выявы, летапісы, літаратура, дойлідства, музыка, навуковыя трактаты, дыскеты, кіно, пісьмовая і жывая мова. Калі не разумееш таго, што сказана, вучыў Канфуцый, не зможаш разабрацца ў чалавеку. У паўсядзённай жыццядзейнасці людзей жывая мова - важнейшы інструмент іх узаемаразумення. Найбольш просты выпадак - разуменне, якое ўзнікае непасрэдна з практыкі. Сёння камерсант можа не разумець, што такое грошы з навуковага пункту погляду, але ён добра ўсведамляе іх ролю і месца ў эканоміцы і можа выкарыстоўваць іх у сваім бізнесе.

Разуменне вельмі важнае ў міжасобасных зносінах людзей. Тут вялікае значэнне маюць словы, інтанацыя, тэмб, чысціня голасу, а таксама псіхалагічныя паўзы, жэсты, якімі яны суправаджаюцца. У міжасобасных зносінах галоўную ролю іграе не ўласна слова, а перш за ўсё інтанацыя, з якой яно вымаўляецца. Слова можа мець мноства сэнсаў, але толькі інтанацыя, якая выражае сапраўдны намер чалавека, выяўляе яго сапраўдны сэнс. Поспех размовы часта залежыць не ад выказаных слоў, а ад тонкага ўспрыняцця важнага для субяседніка сэнсавага падтэксту.

Псіхалагічныя жэсты таксама садзейнічаюць разуменню субяседніка. Псіхалагічны жэст - гэта свайго роду самавыказванне чалавека. У ім перадаецца не тая або іншая падзея, а адносіны да яе чалавека. Таму жэст адпавядае не выказанаму слову, а таму, якое падразумяваецца. Тым самым жэст непасрэдна спалучаецца з сапраўдным намерам чалавека, гэта значыць з сэнсам. Псіхалагічны жэст - гэта ўсякі выразны рух якой бы ні было часткі цела або твару. Надзвычай каштоўнымі з'яўляюцца міжвольныя рухі чалавека, якія раскрываюць яго ўнутраны стан. Жэст справядліва называюць прамой зброяй сэрца, непасрэдным праяўленнем пачуццяў, выражэннем таго, што недагаворана.

Такім чынам, разуменне - гэта дзеянне не толькі інтэлекту, але і ўсяго чалавечага духу. Вельмі важна навучыцца разумець сябе, людзей, грамадства, у якім жывеш, норавы і культуры іншых народаў.

Выбар

Мы з вамі жывём у супярэчным, дынамічным свеце, які ўвесь час мяняецца. Таму кожны з нас вельмі часта аказваецца ў вымушанай сітуацыі выбару. Вы гэта можаце назіраць у сваёй сям'і, калі дарослыя, напрыклад, спрабуюць вырашыць праблему працаўладкавання. І вы самі вымушаны часам пакутліва разважаць над тым ці іншым рашэннем, якое датычыцца вас асобна ці вашых сяброў.

Больш лёгкім выбар робіць разуменне, бо магчымасць выбару мае толькі чалавек. І толькі ён здольны зразумець, ацаніць - Дабро, Праўду, Сумленне, Веру, Прыгажосць, Гуманнасць, Дзеянне. Як дакладна заўважыў французскі пісьменнік і філосаф А.Камю: «Рана ці позна надыходзіць час, калі трэба выбіраць паміж сузіраннем і дзеяннем. Гэта і называецца «стаць чалавекам». Звяртаючыся да дзеяння, людзі пераадольваюць дыскамфортны духоўны стан цвішэнізму».

Слова «цвішэнізм» - вытворнае ад нямецкага выразу zwischen - паміж. Быць «паміж» - фундаментальны факт нашага жыцця. У такім псіхалагічным стане цвішэнізму мы знаходзімся ўсякі раз, калі вымушаны рабіць выбар з двух ці больш альтэрнатыў. ***Альтэрнатыва*** *- адна з двух магчымасцей, якія выключаюць адна адну.* Напрыклад, выбар салдата на вайне: у Вялікай Айчыннай вайне шматлікія савецкія воіны аддавалі перавагу смерці падчас бою ганьбе здрадніцтва.

Бузумоўна, высокі выбр - доля не толькі герояў. Перад кожным з нас паўстае пытанне - «быць» ці «мець». «Мець» - значыць умець «круціцца», арыентавацца на асабісты эгаізм і непамерныя жаданні. «Быць» - значыць праяўляць ва ўсім свае вышэйшыя духоўныя якасці - творчасць, дабрыню, спачуванне і садзейнічанне. Яшчэ старажытнакітайскі мысліцель Канфуцый гаварыў: «Высакародны чалавек спасцігае вышэйшае. Малы чалавек спасцігае ніжэйшае». А які выбар вы робіце асабіста для сябе?

Канечне, чалавек вымушаны выбіраць не толькі паміж «быць» і «мець». Ёсць і іншыя духоўныя альтэрнатывы: «свае» і «чужыя», «любоў да сябе» (нарцысізм) і «любоў да бліжняга», «уласны інтарэс і агульнае шчасце, страх і абавязак і інш. Мы часта вымушаны выбіраць паміж верай і ведамі, здавальненнем і намаганнем, учынкам і праступкам. У выбары чалавек спасцігае і стварае самога сябе.

Вывады. *1. Сярод інтэлектуальных пачуццяў чалавека асобую ролю адыгрываюць сумненне і вера.* ***2.*** *Важныя не проста веды самі па сабе, а іх разуменне.* ***3.*** *Разуменне дазваляе зрабіць правільны духоўны выбар.*

Слоўнік

Альтэрнатыва - неабходнасць выбару з адной ці некалькіх магчымасцей, якія выключаюць адна адну; адна з іх.

Вера - прыняцце якога-небудзь сцвярджэння без доказу.

Разуменне - суаднесенасць ведаў аб чым-небудзь з іх сэнсам для чалавека.

Сумненне - стан вагання пры прыняцці рашэння.

Цвішэнізм - псіхалагічны стан чалавека пры неабходнасці альтэрнатыўнага выбару.

1. Ці трэба ва ўсім сумнявацца?

2. У чым розніца паміж разуменнем і тлумачэннем?

3. Які ваш выбар: «быць» ці «мець»?

Практыкум

Падумайце

1. Старажытнагрэчаскі філосаф Анаксімен, калі гуляў у цяністым гаі, размаўляў са сваім вучнем. «Скажы мне, - спытаў юнак, - чаму ты часта сумняваешся? Ты пражыў доўгае жыццё, ты ўмудроны вопытам і вучыўся ў вялікіх элінаў. Як так здарылася, што для цябе засталося столькі многа няясных пытанняў?».

У роздуме філосаф абрысаваў посахам два колы: маленькае і вялікае. «Тваё веды - гэта маленькае кола, а мае - вялікае. Але ўсё, што засталося па-за гэтымі коламі - невядомасць. Маленькае кола мала дакранаецца да невядомасці. Чым шырэйшае кола тваіх ведаў, тым большая яго мяжа з невядомасцю. І наперад, чым больш будзеш даведвацца новага, тым больш будзе ўзнікаць у цябе няясных пытанняў».

Анаксімен мае рацыю?

2. Амерыканкі вучоны Ірвінг Дж. Лі вылучыў сем значэнняў, у якіх выкарыстоўваецца слова «разуменне»:

«Разуменне 1 - прытрымліванне зададзенага ці выбранага напрамку. Так, калі індывід *X*, прачытаўшы расклад чыгуначнага руху, змог выбраць патрэбны яму цягнік, то мы маем падставы заключыць, што *X* праявіў разуменне гэтага тэксту - тэксту раскладу. Ці іншы прыклад: аддадзены загад, і ён яго выканаў. Той, хто загадваў, сцвярджае: «Мой загад зразумелі, я мяркую аб гэтым па тых дзеяннях, якія зрабіў *X*, калі атрымаў загад».

Разуменне 2 - здольнасць прагназаваць. Нехта Y выказаў свае намеры, *X* выказаў меркаванне, якія дзеянні *Y* адбудуцца за гэтым выказваннем. Калі меркаванне *X* аказалася правільным, гэта азначае, што ён зразумеў выказванне і намер *Y*.

Разуменне 3 - здольнасць даць славесны эквівалент. *X* разумее выказванне *Y*, калі *X* здольны перадаць яго змест сваімі словамі, а *Y* - пацвердзіць: «Менавіта гэта я хацеў сказаць». Гэта не азначае, што *X* падзяляе думкі *Y* - проста *X* разумее іх.

Разуменне 4 - узгадненне праграм дзейнасці. *X* разумее *Y*, калі яны ў стане дасягнуць згоды адносна таго, як трэба дзейнічаць у нейкай канкрэтнай сітуацыі. Згода не абавязкова павінна дасягацца вербальна, часам дастаткова ... жэста, мімікі.

Разуменне 5 - заключаецца ў вырашэнні праблем. *X* разумее праблему, калі ён у стане зрабіць ці апісаць паслядоўнасць дзеянняў, якія прывядуць да яе вырашэння.

Разуменне 6 - здольнасць здзейсніць прымальную рэакцыю. Гэта найбольш распаўсюджаная праява разумення як неабходнага элемента зносін. У дадзеным выпадку разуменне выражаецца ў суаднесенасці выказванняў аб прадмеце зносін. Бывае, напрыклад, што наш субяседнік рэзка крытыкуе фільм ці кнігу, і мы з ім не згодны. Але спрачацца ёсць аб чым, бо сэнс ён зразумеў цалкам правільна. Хоць пагадзіцца з ім не можам. Гэта адзін з відаў «прымальнай рэакцыі»: тут субяседнікі дасцігаюць некаторага адзінага ўзроўню спасціжэння сутнасці тэксту, які яны абмяркоўваюць, - тэксту фільма ці кнігі. У дадзеным выпадку пра разуменне мы мяркуем па выказваннях субяседніка, якія датычацца прадмета зносін.

Разуменне 7 - рэалізаваная здольнасць правільна правесці разважанне, гэта значць дыферэнцаваць сітуацыю ад падобных, але адрозных, дзейнічаць адэкватна аб'екту ці сітуацыі. Дакладней, гэта здольнасць прыкладаць да зменлівай рэчаіснасці ўжо існуючыя веды пра сітуацыі ці аб'екты». (Брудный А.А. Психологическая герменевтика, М., 1998. С. 131.).

Прааналізуйце тэкст. Як вы думаеце, ці ўсе магчымыя трактоўкі «разумення» тут абазначаны?

Разуменне датычыцца толькі ведаў, поглядаў? Ці трэба дасягаць разумення і ў духоўных каштоўнасцях?.

Тэмы творчых сачыненняў

1. Ці з'яўляецца слушным прынцып: «Падвяргай усё сумненню»?

2. Зразумець чалавека, які зрабіў праступак, гэта значыць яму дараваць?

3. Чаму людзі часта не разумеюць адзін аднаго?

Прыслухаемся

Вазьмі пад сумненне ўсё хаця б аднойчы, няхай гэта будзе нават сцверджанне, што 2х2=4.

Г.Ліхтэнберг

Спрачайцеся, памыляйцеся, далібог, разважайце, і хоць крыва, але самі.

Г.Лесінг

Калі чалавек думае, ён сумняваецца, але ён упэўнены, калі дзейнічае.

А.Франс

Хто нічога не ведае, той вымушаны ўсяму верыць.

М.Эбнер-Эшэнбах

Вера - гэта згода волі з сумленнем.

Л.М.Талстой

Дзе няма веры - ўсё хістка.

Ф.Шылер

Чалавек толькі там чаго-небудзь дабіваецца, дзе ён верыць у свае сілы.

Л.Феербах

Усякі чуе толькі тое, што разумее.

І.Гётэ

Разуменне і тлумачэнне тэкстаў з'яўляецца не толькі навуковай задачай, але відавочна адносіцца да ўсёй сукупнасці чалавечага вопыту ў цэлым.

Х.Г.Гадамер

Хочаш быць разумным, навучыся разумна пытацца, уважліва слухаць, спакойна адказваць і пераставаць гаварыць, калі няма чаго больш сказаць.

І.Лафатэр

Сапраўднае прызначэнне чалавека - жыць, а не існаваць.

Дж.Лондан

Па двух сцежках адразу ў дарогу не пойдзеш.

Японская прымаўка

Што можна прачытаць

Харын Ю.А. Альтернативы духовного выбора //Беларуская думка. 1996. № 2.

Брудный А.А. Психологическая герменевтика. М., 1998.

§ 9. Чалавек у сям'і

Грамадства ў мініяцюры

Шматгранныя ўзаемадзеянні людзей ствараюць чалавечае грамадства. У кожнага з нас - сваё ўласнае сацыяльнае мікраасяроддзе, кола людзей, з якімі мы кантактуем больш ці менш пастаянна, вучымся, сябруем, працуем, адпачываем, забаўляемся. Але зыходнае, першапачатковае тут -ваша сям'я. Зараз вы ў сям'і бацькоў спасцігаеце першапачатковую навуку чалавечага быцця. У ёй кожны з нас праходзіць сваю першую школу сацыялізацыі, г.зн. станаўлення чалавека, далучэння да культуры, спасціжэння іншых людзей ва ўсёй складанасці іх міжасобасных зносін. Добра сказаў амерыканскі педагог Фелікс Адлер: «Сям'я - гэта грамадства ў мініяцюры, ад цэласнасці якога залежыць бяспека ўсяго вялікага чалавечага грамадства».

(Працяг будзе.)

Народны каляндар

Час загукваць вясну-красну

Масленіца, або сырная нядзеля — гэта старажытны абрад веснавога цыкла, які насіў аграрны характар і адзначаўся славянскімі і іншымі народамі Еўропы. Асноўнымі элементамі свята з'яўлялася распальванне вогнішчаў, знішчэнне на ім або пахаванне абрадавага пудзіла зімы, звычаі, звязаныя з маладажонамі, негатыўная форма ўшанавання халасцякоў (яму чаплялі на шыю калодку, і ён цягнуў яе праз усю вёску пад жарты, песні і кпіны аднавяскоўцаў), гульні, пераапранні, танцы.

Назва свята — Масленіца — з'явілася ў сярэдзіне 1171 г., калі людзі ўжывалі шмат масла, а да таго называлася яно "Сырнай нядзеляй" — назва апошняга тыдня перад пастом, на працягу якога ладзілі святы і елі сыр.

Святкуюць Масленіцу ў другой палове лютага, у пачатку сакавіка. Адной з беларускіх форм масленічнага абраду з'яўляюцца святочныя стравы.

На Масленіцу рыхтавалі варэнікі з сырам, дранікі, бліны, масла ўжывалі, пілі гарэлку і медавуху. Шляхта займалася лепкай снегавых і ледзяных фігур, наладжваліся конныя гульні, вадзілі карагоды, каталіся на санках.

Семантыкай катання было магічнае дзеянне — дотык да зямлі з'яўляўся як бы заклінаннем да таго, каб яна ўрадзіла. Маладых закопвалі ў снег, кідалі ў іх снежкамі. Гэта таксама мела свой поўны сэнс, але з цягам часу ператваралася проста ў гульню.

У першыя дні з горак каталіся дзеці ў бочках, кадушках, на ледзяных формах, якія залівалі самі і насілі з сабой на дошках і лавах. Затым з чацвярга пачыналі катацца хлопцы і дзяўчаты на санях-развалках без коней. І калі хлопец упадзе на дзяўчыну — цалаваліся. Пазней пачалі з гэтых катанняў наладжваць спаборніцтвы — хто далей або хто хутчэй з'едзе з горак, рабілі трампліны, едучы з гары, збіралі раскіданыя шапкі — хто болей. Таксама каталіся на конях і праводзілася ўтаймаванне дзікіх коней. У мястэчках Міёры, Перабродзь, Дзясна гулялі ў гульню "Перацягванне каната". Рабілі снегавую сцяну, праз якую працягвалі канат і цягнулі яго з двух бакоў, пакуль не выцягнуць усю каманду. На ігрышчах пераапраналіся, гушкаліся на арэлях (ачышчэнне паветрам), спявалі песні. Існуюць некаторыя рэгіянальныя асаблівасці Масленічнага цыкла.

Напрыклад, ва Усходняй Беларусі спальвалі чучала Зімы, наладжвалі карнавальнае шэсце. У Цэнтральнай Беларусі "цягалі калодку" — нежанатаму хлопцу жанчыны чаплялі на шыю калодку (сімвал няроўнасці, непатрэбнай рэчы), звязвалі яму рукі і вялі на вёску, патрабуючы выкупу ў карчме гарэлкай. У Цэнтральнай, Усходняй Беларусі і на Палессі дзяўчыну, якая была годна да шлюбу, садзілі на каня, вешалі белую хустку і вазілі па вёсцы з крыкам: "Паспела! Паспела!". На Магілёўшчыне рабілі "Падначоўкі" — хлопец з дзяўчынай ішлі на сенавал, і аб гэтым ведала ўся вёска. Пасля ўжо ніхто з хлопцаў не мог падысці да дзяўчыны, а дзяўчаты — да гэтага хлапца, бо яны павінны былі пажаніцца. Наогул 1 сакавіка раней адзначаўся, як Новы год. Так што, шаноўнае спадарства, хто падчас 31 снежня не змог сустрэць гэта свята, як таго хацелася, вы можаце яшчэ выправіць гэту акалічнасць. А калі сур'ёзна, дык час нам загукваць вясну-красну ды купляць новыя боты.

Віктар ЯГОРЧАНКА, які вандруе па Беларусі і збірае паданні, казкі і беларускія народныя песні.

"Скрозь гады смела пранясем свой стыль" — пад такой назвай удзельнікі тэатра-студыі "Стыль" Віцебскага тэхнічнага вучылішча № 19 ажыццявілі тэатральны паказ, на якім прадэманстравалі мадэлі адзення ад часоў Адама і Евы да нашых дзён.

Тэатр моды ў вучылішчы створаны дзесяць гадоў таму. За гэты час ён не раз удзельнічаў у прэстыжных фестывалях. На рэспубліканскім конкурсе "Супермадэль-2000" яго калекцыя "Рэптылія" ўдастоена дыплома II ступені. Калекцыя мадэляў, прысвечаная Шагалу, дэманстравалася ў Германіі.

НА ЗДЫМКУ: удзельнікі тэатра моды "Стыль".

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БЕЛТА.

Факультатыў здароўя

Асцярожна: грып

Беларускія зімы адметныя няўстойлівым надвор'ем. А даўно заўважана, што ваганні цяпла і холаду спрыяюць распаўсюджванню вострых захворванняў, у тым ліку і грыпу.

Характар — агрэсіўны

Слова "грып" у перакладзе з французскай мовы азначае "схопліваць". Сама назва гаворыць пра каварны характар захворвання.

Прыгадаем, што грып — гэта інфекцыйнае вірусная захворванне з пераважным паражэннем верхніх дыхальных шляхоў і з яскрава акрэсленай агульнай інтаксікацыяй. Самай лёгкай "здабычай" грыпу становяцца людзі з паслабленым імунітэтам. Даволі ўстойлівыя да вірусу толькі дзеці да трох гадоў, бо ў іх яшчэ захоўваецца прыроджаны імунітэт.

Агрэсіўнасць вірусу абумоўлена тым, што ён размнажаецца з вялікай хуткасцю і ўстойлівы да замарожвання.

"Прыліпчывы звыш меры"

Крыніцай заражэння з'яўляецца хворы чалавек. Пры кашлі, чыханні, гутарцы мільёны вірусаў распаўсюджваюцца на адлегласці 2 — 3 метры. Перадача віруса праз трэцюю асобу малаверагодная, што тлумачыцца адноснай няўстойлівасцю віруса да знешняга асяроддзя.

Асноўныя сімптомы

У тыповых выпадках захворванне пачынаецца востра. Чалавек можа назваць не толькі дзень, але і час захворвання. Пры гэтым павышаецца тэмпература, хворы скардзіцца на галаўны боль, боль у вачах і суставах, адсутнасць апетыту, ламоту ва ўсім целе.

Праз 1-2 дні паяўляюцца насмарк, сухі кашаль, пяршэнне ў горле, боль пры глытанні.

Галоўная небяспека — ускладненні

Калі ў вас з'явіліся пералічаныя сімптомы і скаргі, звярніцеся да ўрача. Правільнае і своечасовае лячэнне дапаможа вам пазбегнуць ускладненняў.

Многія лічаць грып нязначнай інфекцыяй, але гэта не так. Пнеўманіі, бранхіты, геймарыты, атыты, ангіны, паражэнні нервовай сістэмы — вось далёка не поўны спіс ускладненняў, якія могуць паяўляцца пасля грыпу.

"Не!" — выхадам на вуліцу

А мы, як толькі акрыяем крыху пасля грыпу, ідзем у госці да прыяцеляў, якія чыхаюць і кашляюць, на рынак, у магазін. І... падхопліваем другі вірус. Пачынаецца другая хваля хваробы. Падчас эпідэміі грыпу будзьце асцярожны, скараціце колькасць "выхадаў у свет" да мінімуму! Паклапаціцеся аб сваім здароўі і здароўі навакольных.

Прафілактыка — перш за ўсё

Што ж рабіць, каб не захварэць? Выключна важная роля ва ўмацаванні ахоўных сіл арганізма належыць вітаміну С. На вашым стале павінна быць любая гародніна і садавіна: капуста, яблыкі, лімоны, журавіны. Не забывайце пра цыбулю і часнок. Імі можна не толькі запраўляць любую страву, але і закапваць сок з іх у нос. Трэба толькі змяшаць яго з алеем у прапорцыі 1:2. Можна таксама пры першых прыкметах хваробы нацерці цыбуліну ці некалькі зубчыкаў часнаку на дробнай тарцы і ўдыхаць пары. А дзіцяці можна з ачышчаных зубкоў часнаку зрабіць пацеркі.

Не перашкодзяць у перыяд эпідэміі і комплексы полівітамінаў. Дазіроўка вітаміну С павінна быць 0,5 — 1,0 г у суткі.

Не забывайце пра загартоўванне

Важная зброя ў барацьбе супраць розных вірусаў — загартоўванне. Прагулкі на свежым паветры, заняткі ў басейне, кантрасны душ — выдатныя сродкі павышэння супраціўляльнасці арганізма.

Тэмпература — па вірусу

Пры паяўленні першых прыкмет хваробы неабходна выклікаць урача, легчы ў пасцель, цёпла ўкутацца. Многія лічаць, што трэба як мага хутчэй збіць тэмпературу. А ці так гэта неабходна? Вірус грыпу не вынасіць высокай тэмпературы, таму ўрачы раяць лячыцца цяплом, ляжаць у пасцелі, піць цёплы чай, малако. Павышэнне тэмпературы — гэта ахоўная рэакцыя арганізма. Яна спрыяе выпрацоўцы бялкоў, якія вядуць барацьбу з вірусам і накіраваны на яго знішчэнне. Калі тэмпература цела не перавышае 38,5 градуса С (у дзяцей — 38 градусаў С), і вы пры гэтым даволі нядрэнна сябе адчуваеце, — не збівайце яе. А ўжо калі зусім сіл няма, выкарыстоўвайце хатнія сродкі — маліну, ліпавы цвет.

Галоўнае — вылежаць

Калі тэмпература спала — гэта не значыць, што чалавек выздаравеў і можа ісці на работу (у школу). У людзей, якія не далячыліся ці перанеслі грып на нагах, павялічваецца рызыка развіцця ўскладненняў. Пасцельны рэжым, багатае піццё — вашы саюзнікі ў барацьбе з інфекцыяй.

Абыдземся без лекаў?

Што ж датычыцца медыкаментознага лячэння — яно ў асноўным сімптаматычнае. Вірус не адчувальны да антыбіётыкаў. Нафтызін, галазалін прыносяць палягчэнне пры насмарку, але на вірус ніяк не ўздзейнічаюць. Неабходна прамываць пярэднія аддзелы слізістай носа настоем рамонка, эўкаліпта, разбаўленым сокам алоэ, бурака. Слізістая ў гэтым выпадку механічна ачышчаецца ад вірусаў. Добры вынік даюць паравыя інгаляцыі, бо вірус, як мы ўжо казалі, спыняе размнажацца пры высокай тэмпературы.

Будзьце вясёлыя ...

Сярэднестатыстычны грамадзянін хварэе на ВРВІ два разы ў год, але на самай справе нехта не хварэе зусім, а хтосьці ходзіць з насавой хусцінкай 4-5 разоў у год. Чаму ж так адбываецца? Канешне, многае залежыць ад стану імуннай сістэмы. Але (хочаце — верце, хочаце — не) людзі вясёлыя і добразычлівыя хварэюць на грып намнога радзей, чым незадаволеныя жыццём.

Акрамя таго, заўважана, што стрэсы — своеасаблівы "пускавы механізм" захворвання. Таму не здзіўляйцеся, калі пасля сямейнай спрэчкі муж ці жонка пачне чыхаць і кашляць.

... і прыгожыя

І, нарэшце, самая прыемная звестка для жанчын: адна з гераінь Рэмарка, якая сцвярджала, што ў прыгожай сукенцы немагчыма прастудзіцца, была не так ужо далёка ад ісціны. Амерыканскія спецыялісты сцвярджаюць, што модна апранутая, упэўненая ў сабе жанчына, якая пастаянна адчувае зачараваныя позіркі навакольных, мае вельмі вялікі шанц пазбегнуць віруснай інфекцыі нават падчас эпідэміі.

Святлана САРОКА, урач-тэрапеўт 2-й гарадской паліклінікі Мінска.

Даследаванне сацыёлагаў

"Из чего же, из чего же сделаны наши девчонки?"

Сучасныя беларускія дзяўчаты і маладыя жанчыны — студэнткі ВНУ ва ўзросце 18 — 20 год — сталі аб'ектам сацыялагічнага даследавання па тэме "Насілле ў адносінах да жанчыны".

Даследаванне ажыццяўлялася ў межах аднайменнага праекта Беларускай Асацыяцыі маладых хрысціянскіх жанчын (БАМХЖ) пры падтрымцы Прадстаўніцтва ААН у РБ і Цэнтра гендэрнай інфармацыі і палітыкі Міністэрства сацыяльнай абароны (навуковы кіраўнік — С.Н.Бурава, дацэнт кафедры сацыялогіі БДУ, кандыдат юрыдычных навук). У ім прынялі ўдзел у якасці аб'екта абследавання студэнткі другіх і чацвёртых курсаў трох універсітэтаў Мінска: БДУ, БДПУ імя М.Танка і Беларускага камерцыйнага універсітэта кіравання (БКУК). Яны з'яўляюцца прадстаўніцамі розных адміністрацыйна-тэрытарыяльных частак рэспублікі, прадстаўніцамі розных сацыяльных груп, а ў недалёкім будучым стануць прафесіяналамі ў розных накірунках, пры гэтым значная частка іх будзе выхоўваць падрастаючае пакаленне ў якасці прафесіянальных педагогаў і сацыяльных работнікаў, і большасць з іх будзе мець і выхоўваць уласных дзяцей.

Арганізатараў даследавання непакоіла прагрэсіруючае нарастанне агрэсіі ў грамадстве як рэакцыі ў адказ на праяўленне насілля, псіхалагічны дыскамфортны стан жанчын у выніку сутыкнення з элементамі насілля, які потым адбіваецца на сістэме каштоўнасцей жанчыны, яе прафесійнай дзейнасці, на сям'і, дзецях і метадах іх выхавання. У ходзе даследавання былі атрыманы цікавыя даныя. З некаторымі (а менавіта з тыпалогіяй сучасных беларускіх студэнтак і з тым, якім сацыяльным ролям яны аддаюць перавагу) вы можаце азнаёміцца крыху ніжэй.

Большасці дзяўчат уласціва пачуццё страху

Аказваецца, толькі каля чвэрці студэнтак не адчуваюць яго. Другакурсніцы больш "бясстрашныя" — магчыма, з прычыны свайго ўзросту і меншага сацыяльнага вопыту. Больш за ўсё "бясстрашных" у БКУК, менш за ўсё — у БДУ. На першым месцы сярод страхаў — боязь страціць родных і блізкіх, апасенне, што з імі можа нешта здарыцца, прычым гэта больш характэрна для студэнтак дзяржаўных ВНУ. Даследчыкі мяркуюць, што, магчыма, гэта звязана з асаблівай цеплынёй адносін у сем'ях такіх студэнтак (гэта высветлілася пры аналізе). Бо мы баімся больш за тое, што больш цэнім.

На другім месцы — страх адзіноты, боязь застацца адной, у тым ліку і ў старасці. Усё гэта ўказвае на існуючыя праблемы ў стасунках. Трэцяе месца займае страх смерці, цяжкай хваробы, інваліднасці, няшчаснага выпадку і г.д. Цікава, што больш за іншых гэтага баяцца студэнткі БДУ і значна менш — студэнткі педуніверсітэта; чацвёртакурсніцы больш, чым другакурсніцы. Многія дзяўчаты баяцца страціць любімага чалавека, не мець сям'і, быць непатрэбнай, памыліцца ў людзях, баяцца грубай сілы і г.д. У значнай колькасці студэнтак таксама выявіўся страх, які мае амаль "дзіцячы" характар: страх цемнаты, змеяў, грызуноў, пажараў, цягнікоў, застацца адной у пакоі, грамадскіх кантралёраў і г.д. Многія баяцца быць беднымі, беспрацоўнымі, баяцца будучыні.

А яшчэ высветлілася, што кожная пятая студэнтка звычайна знаходзіцца ў негатыўным эмацыянальным стане. Дыферэнцыяваны аналіз настрою студэнтак розных ВНУ паказаў, што ў камерцыйным універсітэце больш жыццярадасных і спакойных дзяўчат, а апатычных і абыякавых больш за ўсё ў педуніверсітэце.

Нашы дзяўчаты любяць абараняць пакрыўджаных

Псіхолагі выдзяляюць некалькі асноўных тыпаў жанчын. Гэта "ахвяры" (калі жанчына з'яўляецца чалавекам, на якім "адыгрываюцца" тыя, хто побач з ёю); "агрэсары" (калі жанчына сама нападае на іншых); "адвакаты" (абаронцы пакрыўджаных) і "невідзімкі" (такім жанчынам уласціва імкненне трымацца ў цяні, на перыферыі, яны пазбягаюць аказвацца ў цэнтры падзей і адносін). Па выніках праведзенага даследавання аказалася, што ў большасці нашых дзяўчат найбольш інтэнсіўна праяўляюцца якасці "адваката", пры гэтым на "адвакацкія" схільнасці ўзрост не ўплывае. Канешне, адна і тая ж дзяўчына ў адносінах з рознымі людзьмі паводзіць сябе па-рознаму. Якасці "адваката" часцей за ўсё праяўляюцца ў адносінах з сяброўкамі, каханымі і ў сям'і, радзей — з выпадковымі людзьмі.

Другім па распаўсюджанасці тыпам паводзін з'яўляецца "невідзімка". Студэнткам з БКУК гэтая якасць аказалася ўласцівай больш, чым іншым. Вобраз "жанчыны-невідзімкі" выкарыстоўваецца часцей за ўсё ў адносінах з выпадковымі людзьмі і выкладчыкамі; чацвёртакурсніцы карыстаюцца ім часцей, чым другакурсніцы. Менш за ўсё гэтая якасць праяўляецца ў сям'і. Наогул людзі, якія адносяцца да гэтага тыпу, лічаць, што яны не ў сілах паўплываць на тое, што адбываецца вакол іх, і свядома ці несвядома пазбягаюць быць уцягнутымі ў нейкія падзеі.

Трэці па значнасці тып — "агрэсар". Нападаючымі дзяўчаты часцей за ўсё бываюць у сям'і і ў адносінах з сяброўкамі і каханымі хлопцамі. Прычым гэтая якасць аказалася больш характэрнай для студэнтак камерцыйнага універсітэта. Між іншым, псіхолагі сцвярджаюць, што агрэсіўныя дзеянні здзяйсняюцца зусім не абавязкова ў адносінах да людзей, якіх ненавідзяць. Многія людзі прычыняюць пакуты тым, да каго адносяцца хутчэй станоўча, чым адмоўна.

"Ахвяр" сярод беларускіх студэнтак аказалася сама меней. Часцей за ўсё дзяўчаты выступаюць у гэтай ролі ў адносінах з выкладчыкамі і бацькамі, г.зн. з тымі людзьмі, ад якіх найбольш залежаць. Той факт, што ў сям'і дзяўчаты нярэдка паводзяць сябе як агрэсары, паказвае нам і другі бок медаля: тое, што яны адчуваюць сябе "ахвярамі" у сям'і, таму і пачынаюць паводзіць сябе так, каб адплаціць "крыўдзіцелям". Больш за ўсё "ахвяр" аказалася ў БДУ.

Галоўнае — прывабнасць

Адной з мэт указанага даследавання было вызначэнне ступені важнасці для дзяўчат розных сацыяльных роляў — як традыцыйных, так і сучасных. У спісе, які прапаноўваўся студэнткам, называліся наступныя ролі: маці, жонка, гаспадыня дома, прывабная жанчына, прафесіянал, грамадскі дзеяч. Самай значнай для студэнтак усіх ВНУ і ўсіх узростаў аказалася роля прывабнай жанчыны. Яе паставілі на першае месца 98 працэнтаў апытаных. Прычым найбольш важнай гэтая роля аказалася для студэнтак БДПУ і крыху менш значнай — для дзяўчат з БКУК. Другое месца заняла роля маці (93 працэнты). Для студэнтак БДПУ гэтая роля аказалася зноў-такі больш значнай, чым для іншых дзяўчат. Ураджэнкі сталіцы часцей ігнаравалі яе як вельмі важную, чым дзяўчаты з іншых гарадоў і з вёсак. Ролі жонкі і гаспадыні дома аказаліся найбольш значнымі таксама для студэнтак БДПУ.

71 працэнт усіх дзяўчат хоча абавязкова выйсці замуж. Больш за ўсё жадаючых — у БДПУ (75 працэнтаў), менш за ўсё — у БКУК (67 працэнтаў). Дзяўчаты, якія не імкнуцца да замужжа, робяць стаўку на прафесійную кар'еру (і тут яўна лідзіруюць студэнткі камерцыйнага універсітэта).

Цікава, што дзяўчаты з вёскі не толькі часцей лічаць важным для сябе выкананне традыцыйных роляў (маці, жонкі, гаспадыні, прывабнай жанчыны), але і больш зацікаўлены ў грамадскай дзейнасці, чым ураджэнкі сталіцы і іншых гарадоў краіны. Сацыёлагі мяркуюць, што гэта дэманструе жаданне тых, хто прыехаў у сталіцу для атрымання вышэйшай адукацыі, самасцвердзіцца як мага ў большай колькасці сфер.

Святлана СУБОЦІНА.

Перыёдыка

Лютаўскі нумар часопіса "Адукацыя і выхаванне"

Матэрыялы лютаўскага нумара часопіса "АіВ", як і заўсёды, — для тых, хто сочыць за працэсамі, што адбываюцца ў адукацыі і педагагічнай навуцы краіны, хто імкнецца працаваць творча, мэтанакіравана, з выкарыстаннем сучасных тэхналогій.

Першыя старонкі па традыцыі аддадзены адной з вядучых рубрык "Філасофія, метадалогія". У артыкуле Т.М.Буйко "Заходняя філасофія адукацыі XX века: варыянты дысцыплінарнага самавызначэння" разглядаюцца праблемы станаўлення новай даследчай навукі, якая ўзнікла на стыку педагагічных ведаў і філасофіі.

У сучасным зменлівым свеце, як ніколі, высокія патрабаванні да падрыхтоўкі спецыялістаў. Ад выпускніка грамадства чакае творчага прымянення атрыманых ведаў, у тым ліку і ў нестандартных сітуацыях. У такіх умовах традыцыйная "прадметная" мадэль сярэдняй і вышэйшай школы можа аказацца нежыццяздольнай. Ці ёсць тут альтэрнатывы? Так. Гэта ўкараненне навучальна-даследчага прынцыпу арганізацыі адукацыйнага працэсу. Пра яго перавагі, пацверджаныя замежнай практыкай, першыя спробы рэалізацыі ў навучальных установах Беларусі расказвае А.Н.Браценнікава. Яе артыкул змешчаны пад рубрыкай "Рэформа адукацыі", якая атрымала пастаянную прапіску ў нашым часопісе.

Рубрыка "Станаўленне асобы" аб'яднала два матэрыялы, прысвечаныя пытанням маральнага выхавання навучэнцаў. У артыкуле І.А.Чыжовай выкладаюцца падыходы да гэтай справы ў Рэчыцкім педагагічным каледжы. У іншым аспекце тэму маральнага росту разглядае Л.М.Гарадзецкая ў матэрыяле "Самаацэнка навучэнцаў і яе фарміраванне ў пазакласнай рабоце". Аўтар падкрэслівае неабходнасць правядзення ў школе спецыяльнай выхаваўчай работы па асобасным развіцці падлеткаў.

Цікавыя факты і разважанні чытачы знойдуць у артыкуле "Адоранасць і цяжкавыхоўнасць". Здавалася б, два супрацьлеглыя паняцці, аднак у школе дзеці з нестандартным мысленнем, асаблівымі здольнасцямі нярэдка трапляюць у лік "цяжкіх", бо паводзяць сябе не так, як хочацца настаўніку. Гэту праблему даследуюць доктар педагагічных навук В.М.Навумчык і кандыдат педагагічных навук М.А.Пазднікаў.

Пульс навуковага жыцця даюць адчуць разнастайныя матэрыялы рубрыкі "Пошук, даследаванне, эксперымент". У артыкуле кандыдата педагагічных навук М.Г.Яленскага ўпершыню ў беларускай метадычнай навуцы раскрываюцца заканамернасці засваення малодшымі школьнікамі беларускай мовы як другой. Н.А.Максімава разглядае псіхааналітычную канцэпцыю інтэрпрэтацыі рэлігіі. І.А.Коган звяртаецца да праблемы стварэння мадэлі культаралагічнай адукацыі.

Чытачы, якіх цікавяць розныя аспекты развіцця адукацыі ў краінах блізкага і далёкага замежжа, на гэты раз пазнаёмяцца з сістэмай ацэнкі якасці навучання ў вышэйшай школе Фінляндыі (артыкул В.А.Капранавай), з праблемамі сучаснай еўрапейскай школы (матэрыял У.І.Андрэева).

Тым, хто хоча паглыбіць свае веды аб станаўленні айчыннай навукі, культуры, асветы, прапануюцца артыкулы "Кароткі нарыс з гісторыі адукацыі на Беларусі" і "Навучальны працэс у Гора-Горацкім земляробчым інстытуце". Заслугоўвае ўвагі і матэрыял "Усеагульны маральны закон А.Доўгірда", прысвечаны аднаму з самых эрудзіраваных людзей XIX стагоддзя — філасафу, логіку, педагогу, чые лекцыі ў Віленскім універсітэце ўплывалі на фарміраванне поглядаў перадавой моладзі таго часу. Цікавы факт: сярод студэнтаў Анёла Доўгірда быў і Адам Міцкевіч.

Чытачоў лютаўскага нумара "АіВ" чакаюць і іншыя пазнавальныя, карысныя матэрыялы.

Галіна КАШЭЎНІКАВА, рэдактар аддзела часопіса "АіВ".

Акадэмія паслядыпломнай адукацыі

запрашае педагогаў, бацькоў і ўсіх жадаючых на аўтарскія курсы
па рускай мове (методыка М.А.Зайцава), якія пройдуць з 30.03 па 01.04.2001 года па адрасе: г.Мінск, вул.Някрасава, 20.

Кошт навучання (без пражывання і харчавання) 18000 (васемнаццаць тысяч) рублёў.

Разліковы рахунак 3622000000391 АСБ "Беларусбанк". Філіял 520, код 253. УНН 100377863, ОКПО 05897147.

Рэгістрацыя 30.03.2001 года з 8.00 да 10.00.
Даведкі па тэлефоне 285-78-55.

Цікаўным

Біялагічны рытм

Для тых, хто хацеў бы суаднесці свае планы з рытмам жыццядзейнасці свайго арганізма, падрабязная біялагічная расшыфроўка часу сутак, заснаваная на меркаваннях некаторых вучоных.

1 гадзіна ночы. Большасць людзей спіць ужо каля трох гадзін, прайшоўшы ўсе фазы сну. Менавіта ў гэты час вы асабліва чуллівы да болю.

2 гадзіны. Большасць органаў цела працуе эканамічна, за выключэннем печані. Яна выкарыстоўвае спакойныя хвіліны, каб інтэнсіўней перапрацаваць неабходныя чалавеку рэчывы.

3 гадзіны. Калі вам прыходзіцца не спаць, пастарайцеся не рассейвацца, сканцэнтруйцеся поўнасцю на рабоце, якую неабходна закончыць. У гэты час у вас нізкі артэрыяльны ціск, а таксама мінімальная частата пульсу і дыхання.

4 гадзіны. Ціск яшчэ нізкі. Гэта час, калі больш за ўсё паміраюць людзі. Цела працуе на самых малых "абаротах", але слых абвастраецца — вы прачынаецеся ад самага нязначнага шуму.

5 гадзін. Вы змянілі ўжо некалькі фаз сну. Падымаючыся ў гэты час, адчуваеце сябе бадзёра.

6 гадзін раніцы. Ціск павышаецца. Сэрца б'ецца хутчэй. І нават калі вы хочаце спаць, ваша цела ўжо прачынаецца.

7 гадзін. Імуналагічная ахова асабліва моцная ў арганізме.

8 гадзін. У гэты час нельга прымаць алкаголь — на печань вельмі вялікая нагрузка.

9 гадзін. Павышаецца псіхічная актыўнасць, памяншаецца адчувальнасць да болю.

10 гадзін дня. Вы знаходзіцеся ў самай лепшай "спартыўнай" форме, хочацца горы звярнуць. Такі энтузіязм захоўваецца да абеду.

11 гадзін. Сэрца працягвае працаваць рытмічна. Вялікія нагрузкі амаль не адчуваюцца.

12 гадзін. Наступае момант мабілізацыі ўсіх сіл. Не ўжывайце ў гэты час шмат яды. Лепш перанясіце абед на гадзіну пазней.

13 гадзін. Першы перыяд дзённай актыўнасці прайшоў, вы адчуваеце стомленасць, патрэбен адпачынак.

14 гадзін. Крывая энергіі зніжаецца. Рэакцыя запавольваецца.

15 гадзін. Наступае паляпшэнне. Органы адчуванняў абвостраны да мяжы, асабліва нюху і смаку. Зноў вы прыходзіце ў норму.

16 гадзін. Узровень цукру ў крыві павышаецца. Але такое адхіленне ад нормы не з'яўляецца сігналам якога-небудзь захворвання. Пасля першапачатковага ажыўлення наступае спад.

17 гадзін. Прадукцыйнасць яшчэ высокая.

18 гадзін вечара. Зноў зніжаецца адчуванне фізічнага болю. Псіхічная актыўнасць паступова змяншаецца.

19 гадзін. Дрэнны час для тых, хто хворы на алергію. Артэрыяльны ціск павышаецца. Вы нервовыя, можаце пасварыцца з-за дробязі.

20 гадзін. Маса вашага цела дасягае максімуму. Рэакцыі вельмі хуткія.

21 гадзіна. Гэты перыяд часу асабліва падыходзіць для студэнтаў ці акцёраў для запамінання тэксту ці роляў.

22 гадзіны. Кроў перапоўнена белымі крывянымі цельцамі. Тэмпература цела павышаецца.

23 гадзіны. Ваша цела ўжо гатова да адпачынку, прадаўжаючы працаваць над аднаўленнем клетак.

24 гадзіны. Калі вы леглі спаць у 22 гадзіны, надышоў час для сноў. Не толькі цела, але і мозг падводзіць вынікі, адрываючы ўсё непатрэбнае.

Падрыхтавала Аліна ЯНКОЎСКАЯ.

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА "ДОМ ПРЭСЫ". 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдактара — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-53-22; намесніка галоўнага рэдактара-адказнага сакратара — 36-40-63; аддзелаў: школ - 36-43-62, праблем выхавання - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нумары тэлефонаў, а таксама нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.
Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.
Адказны дзяжурны Уладзімір НОВІК.

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №982
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 19.2.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 пасобнікаў.